

DJ De Geer brochure “De Synthese in den oorlog” Newspaper clippings

2008.02.21.010

Van Gybland Oosterhoff

- a) “Brochure van jhr. De Geer verschenen” Telegraaf
Aandblad 9 April 1942
- b) “Mussert over brochure De Geer” Vaderland Avondblad
17 April 1942
- c) “De Geers inzichten” Het Vaderland 23 April 1942
- d) “Stem uit ‘t verleden” Het Nationale Dagblad 10 April
1942
- e) “Poging tot synthese” Algemene Handelsblad 10 April
1942
- f) “Staat van Beleg uitgebreid tot het geheele Land”
Haagsche Courant 18 April 1942
- g) “Synthese” Vaderland Avondblad 10 April 1942
- h) “Een antwoord van jhr De Geer” Vaderland Avondblad 13
Mei 1942
- i) “De Synthese in den oorlog” Vaderlandt Den Haag Mei
1942
- j) “De brochure van een vergeten burger” Haagche Courant
9 April 1942
- k) “Oud-minister De Geer komt tot inzicht” De Prins 13 April
1942
- l) “De Synthese in den oorlog” Het Vaderland s’Gravenhage
9 April 1942
- m) “De Schim uit het verlede” Volk en Vaderland Utrecht 17
April 1942
- n) “De Synthese in den oorlog” De Mithoorn 18 April 1942

Brochure van jhr. De Geer verschenen.

Een pleidooi voor synthese van de bestaande tegen- stellingen in de wereld.

VAN de hand van jhr. mr. D. J. de Geer is bij D. van Sijn & Zonen, Rotterdam, een brochure verschenen, welke den titel draagt: „De synthese in den oorlog”. Het eigenlijke betoog van den schrijver wordt ingeleid door „Een woord vooraf”, dat wij in zijn geheel laten volgen:

Een kort persoonlijk woord moge voorafgaan.

Een woord, dat vreemd is aan den inhoud van het geschrift, maar waartoe, nu de gelegenheid zich bood, de schrijver zich gedrongen gevoelde.

In Mei 1940 heb ik het land verlaten. Niet als „réfugié”. Maar als minister. Indien ik geen minister ware geweest, had ik het land niet verlaten. Een consequentie hiervan was, dat, toen ik als minister was afgetreden, mijn plaats weer in het land was.

Mijn terugkeer was dus consequent en normaal.

Ik heb dan ook uitsluitend getwijfeld aan de mogelijkheid van mijn terugkeer, niet aan de juistheid daarvan. Toen de mogelijkheid bleek te bestaan, heb ik de consequentie van mijn aftreden getrokken en mij als ambteloos burger begeven naar het land, dat ik als ambteloos burger in Mei 1940 niet verlaten zou hebben. Wie zich over mijn terugkeer verwonderd heeft, vinde in deze weinige woorden de toelichting.

Ik duid niemand euvel, dat hij een ander inzicht heeft, maar stel wél prijs op eerbiediging van het mijne.

Politieke beteekenis had mijn terugkeer niet.

Er waren menschen, die vreesden dat er politieke beteekenis achter gezocht zou worden en die mij daarom terugkeer ontrieden.

Ik was van een andere zienswijze, doch respecteerde de hunne.

Dat zij dit de mijne niet hebben gedaan en — nog wel in een situatie waarin verweer onmogelijk was — mijn houding in een onjuist licht hebben gesteld, heeft mij pijnlijk getroffen.

Ik wil aannemen, dat misverstand en oorlogsbevangenheid daaraan deel hebben gehad. Daar bovendien de nauwkeurige tekst der aantijging mij niet bekend werd, omdat ik de zaak van derden vernam, moet ik mij van een te positief oordeel onthouden.

Overigens is een concreet verweer ook nu nog onmogelijk. Reeds wegens de beperking die de oorlogstoestand oplegt. Ik hoop, dat eerlang de tijd zal aanbreken, waarop het „hoor en wederhoor” in vollen omvang zal kunnen worden toegepast.

In afwachting daarvan wil ik de onverdiende blaam, die mij tref, aanvaarden als een heilzaam tegenwicht tegen den onverdienden lof, die mij vaak in mijn leven is gebracht. „Het is goed.”

zegt Thomas à Kempis in zijn „Navolging van Christus”, „dat men somtijds kwaad en slecht van ons denkt, ook als onze handelingen en voornemens goed zijn. Dat bevordert de ware nederigheid en bewaart ons voor ijdel en roem.”

Slechts moge ter rechtzetting van enkele der verhalen die hier te lande hebben geloopt, nog worden meege-
deeld:

dat ik op 3 September 1940 ben afgetreden als minister;
op 5 November 1940 naar Portugal ben gevlogen;

daar drie maanden heb vertoefd in de kustplaats Estoril en op 4 Februari 1941 per vliegtuig naar Barcelona ben gegaan, op 5 Februari per vliegtuig naar Berlijn, en op 6 Februari per D-trein naar Den Haag. Deze route van Portugal naar Holland was de ééni-g-mogelijke, wilde men vlug en zonder veel omslag de reis volbrengen, en werd dan ook door tal van „gestrande” Hollanders gekozen; anderen, die per spoorlijn door Frankrijk gingen, deden daar een kleine 14 dagen over.

*

Een lichtpunt in dezen donkeren tijd noemt hij verder, dat de beide strijdende grootmachten op een zeer voornaam punt in gelijke richting denken. „Het vormt de synthese onder de bestaande tegenstellingen”. De schrijver betreurt het, dat men op grond van deze gemeenschappelijke visie niet reeds veel eerder tot saamspreking is gekomen; de rede van Hitler op 19 Juli 1940 noemt hij als een daarvoor geschikt moment.

Bedoelde gemeenschappelijke gedachte noemt de heer De Geer vervolgens een goede gedachte en hij zet uitvoerig uiteen waarom. De vrede is in het verleden altijd gediend, als kleinere eenheden kwamen te leven in een groot verband, onverschillig of het stammen, families, gewesten of staten waren, en onverschillig hoe de naam luidde. „Wanneer, als uitvloeisel van dezen oorlog, de bedoelde eenheden zich vormen, dan zal binnen die eenheden de vrede verzekerd zijn,” aldus schrijver.

„De volstreckte souvereiniteit der afzonderlijke staten zal daarbij ongetwijfeld niet kunnen worden gehandhaafd. Maar wie om deze reden afwijzend zou willen staan, behoort toch vooraf te bedenken, om welke hoogst ernstige dingen het gaat.”

Ten slotte zegt de heer De Geer, dat niet eerst de schuldvraag van dezen oorlog uitgemaakt moet worden, eer wij aan andere dingen denken, en hij besluit zijn brochure met een herinnering aan een Kerstfeest in Portugal in 1940, toen menschen van verschillende nationaliteit hetzelfde lied zongen en ook tegenover elkaar in het geweer stonden.

TOT zijn eigenlijke thema: „De synthese in den oorlog” komend, bespreekt de heer De Geer het vernietigende karakter van dezen oorlog, waarin alle vijf werelddeelen betrokken zijn, en wel op een totale manier. Omvang en wapentuig zijn zonder voorbeeld en niemand weet hoe lang het duren kan. Volgens schrijver is de kans niet gering, dat het nog jaren kan duren. Dan zal de vijand mogelijk verpletterd zijn, maar de ander gaat er bij ten onder.

Daarom, aldus de schrijver, is het de hoogste tijd tot bezinning te komen. „Iedere dag uitstel van een overleg, dat ten slotte tóch zal moeten komen, verkleint de kans uit de rookende puinhoopen iets te redden, waarop een nieuwe toekomst kan worden opgebouwd. Maar is overleg, met eenige kans van slagen, dan mogelijk?” De schrijver beantwoordt deze vraag bevestigend, mits het oog gericht wordt op hetgeen ná den oorlog zal zijn ontstaan. „Er is,” zegt hij, „bij alles wat onzeker is, één verandering, en juist ééne die de internationale politiek raakt — waaraan nauwelijks getwijfeld wordt: Na den huidige oorlog zullen de volken in grooter verband leven dan tot dusver. De toestand van volstreckte souvereiniteit van een onbepaald aantal naast elkaar en geheel los van elkaar levende staten, zooals wij dien tot nu toe hebben gekend, zal zich niet handhaven. De voornaamste tegenvoetters in dezen oorlog zijn op dit punt eenstemmig.”

De schrijver citeert in dit verband zowel Engelsche als Duitsche uitlatingen, beide uitlopend op de conclusie: na den oorlog, onverschillig hoe hij afloopt, „saambinding der staten, inschakeling in een grooter geheel, zonder dat dit aan hun vrijheid en gelijkgerechtigdheid binnen dat geheel zal behoeven te kort te doen.”

De heer De Geer bespreekt dan „de uitholling van het tot dusver gangbare neutraliteitsbegrip” en constateert, dat aan het neutraliteitsbegrip in zijn ouden vorm geen toekomst meer wordt toegedacht.

Een lichtpunt in dezen donkeren tijd noemt hij verder, dat de beide strijdende grootmachten op een zeer voornaam punt in gelijke richting denken. „Het vormt de synthese onder de bestaande tegenstellingen”. De schrijver betreurt het, dat men op grond van deze gemeenschappelijke visie niet reeds veel eerder tot saamspreking is gekomen; de rede van Hitler op 19 Juli 1940 noemt hij als een daarvoor geschikt moment.

Bedoelde gemeenschappelijke gedachte noemt de heer De Geer vervolgens een goede gedachte en hij zet uitvoerig uiteen waarom. De vrede is in het verleden altijd gediend, als kleinere eenheden kwamen te leven in een groot verband, onverschillig of het stammen, families, gewesten of staten waren, en onverschillig hoe de naam luidde. „Wanneer, als uitvloeisel van dezen oorlog, de bedoelde eenheden zich vormen, dan zal binnen die eenheden de vrede verzekerd zijn,” aldus schrijver.

„De volstreckte souvereiniteit der afzonderlijke staten zal daarbij ongetwijfeld niet kunnen worden gehandhaafd. Maar wie om deze reden afwijzend zou willen staan, behoort toch vooraf te bedenken, om welke hoogst ernstige dingen het gaat.”

Mussert over de brochure De Geer

In het nummer van „Volk en Vaderland” van deze week is opgenomen een artikel van den leider der NSB, ir A. A. Mussert, waarin deze de brochure bespreekt van den oud-minister-president De Geer.

Ir Mussert zegt hierin ten aanzien van de verklaring van den heer De Geer over zijn vlucht naar Engeland en zijn terugkeer in Februari 1941 het volgende:

„Er is een oud-Hollandsche eerecode, die zegt, dat een kapitein het zinkende schip niet verlaat. In de Meidagen van 1940 was de heer De Geer minister-president. Hij was kapitein op het schip van Staat. Dit schip werd lek gestooten, zoodat het snel ging zinken. De kapitein beval de matrozen te pompen met inzet van hun leven (te vechten op den Grebbeberg), liet tegelijkertijd heel voorzichtig en zachtjes aan den achterkant van het schip een sloepje zakken, sloop van de commandobrug af en roeide in de duisternis onkenbaar weg van het schip. Nu is hij teruggekomen bij de passagiers en zegt: als ik passagier was, geweest als gij, zeker zou ik gebleven zijn. Maar ik was kapitein en daarom „verliet” ik het schip.....”

Vervolgens gaat de leider der NSB in op hetgeen de heer De Geer schreef over het „hoor en wederhoor”, waarbij hij herinnert aan het proces te Riom over de schuldvraag van het verliezen van den oorlog. Dit is hier niet nodig, omdat ieder weet, dat wij den oorlog verloren hebben, omdat de militaire verdediging een paskwil was.

„Veel interessanter, veel hoogere vragen doen zich hier voor. Namelijk deze: wie hebben sinds 1933 samengezworen tegen Duitschland, wie hebben den boycot tegen Duitschland georganiseerd, wie hebben dag en nacht het nationaal-socialisme bezwadderd, wie hebben het volk opgehitst, wie hebben het volk bedrogen, wie hebben het volk uitgeplunderd, wie hebben Nederland gemaakt tot een voorpost van Engeland op het vasteland, wie hebben de eer en den goeden naam van duizenden fatsoenlijke, plichtsgetrouwe Nederlanders door de modder gehaald, wie hebben de moorden van de Meidagen op hun geweten, wie hebben de nationaal-socialisten in Indië in concentratiekampen gesmeten, hun vrouwen in armoede gedompeld en hun kinderen in weeshuizen gestopt? enz. enz. Op al deze vragen zult Gij U hebben te verantwoorden, ex-minister-president. Daar helpen tractaatjes niet tegen. Daar helpen geen bijbelteksten tegen. De eerste Nederlandsche Regeering, die optreedt, heeft naar mijn meening den plicht om voor de hoogste rechtbank te dagen de verantwoordelijken voor den ondergang van het oude Nederlandsche imperium. Zij moeten daar inderdaad vinden, wat de heer De Geer wenscht: hoor en wederhoor.”

Na den inhoud van de brochure in een vijftal punten te hebben samengevat, gaat de schrijver hierop nader in. Hierbij o.m. wijzend op alles wat door den Fuehrer is gedaan om voortzetting en uitbreiding van den oorlog te voorkomen.

Aan het slot van zijn betoog merkt ir Mussert dan nog het volgende op: „De heer de Geer is minister-president geworden door de vorming van een Roomsche Roode Regeering, waartegen zelfs dr Colijn had opgezien. Dit was een copie van het Fransche z.g. „Volksfront”, waarvan de bedrivers nu voor het gerecht te Riom staan. Deze Roomsche-Roode coalitie was de strijdorganisatie tegen het nationaal-socialisme in het algemeen, de N. S. B. in het bijzonder.

Het was onder minister-president de Geer, dat van Kleffens zijn noodlottige politiek kon voeren, waarover onlangs onthullingen de wereld hebben verbaasd.

Het was onder minister-president de Geer, dat een aantal van onze kameraden voor de oorlogsdagen werden gearresteerd. De radiorede van den heer de Geer daarover was bedoeld om ons volk duidelijk te maken, dat het hier ging om landverraders.

Het was onder minister-president de

Het was onder minister-president de Geer, dat alle nationaal-socialisten dag in dag uit voor verraders werden uitgemaakt en de maatregelen werden genomen, waardoor van 10—14 Mei duizenden fatsoenlijke menschen, mannen en vrouwen, op beestachtige wijze werden behandeld.

Het was onder minister-president de Geer, dat in Indië hetzelfde gebeurde en de stemming werd gekweekt, die tot de ramp in Indië geleid heeft.

Het was de toenmalige minister van financiën de Geer, die in 1923 nog vóór dat de vlootwet in de Kamer in behandeling kwam zijn ontslag nam, omdat hij de verhoogde uitgave niet verantwoord achtte. Daarom heeft hij mede belet, dat de Indische vloot sterker werd. Dit heeft hem in het geheel niet belet om mede te doen aan de ophitsing tegen Japan, om ten slotte duizenden van onze mannen op kleine en verouderde schepen den dood in te jagen.

En zoo zouden wij kunnen doorgaan, maar het heeft nu nog geen zin.

Een gerechtzaal met hoor en wederhoor is de eenige plaats, die geschikt is voor den oud-minister-president Jhr de Geer. Daar zal het verleden worden afgesloten.

Met het nu of de toekomst heeft de heer de Geer niets uit te staan. Dit is de zaak van jong Nederland”.

DE GEERS INZICHTEN

Wel zelden heeft een politiek geschrift in ons land zooveel stof doen opwaaien en zoo verschillende reacties ten gevolge gehad als de brochure „Synthese in den Oorlog” van jhr De Geer.

Te verwonderen is dit waarlijk niet. Jhr De Geer is een der meest toonaangevende vertegenwoordigers van het „ancien régime” en tevens de laatste minister-president, die op Nederlandschen bodem, d.w.z. op legale wijze en met inachtneming van de bepalingen der Nederlandsche grondwet aan het hoofd der regering werd geroepen. Reeds het feit, dat hij op 8 September 1940 uit den naar Londen gevluchten Ministerraad is getreden, en vooral ook, dat hij op 6 Febr. 1941 naar Nederland terugkeerde, werd derhalve niet alleen in zijn eigen land, maar ook in geheel Europa als een opzienbarende gebeurtenis beschouwd, waaruit bepaalde conclusies konden worden getrokken. Ook al heeft jhr De Geer verklaard, dat zijn terugkeer naar Den Haag geen politieke betekenis heeft gehad, toch kan het niet ontkend worden, dat, indien een man van zijn positie de Engelsche hoofdstad den rug toekeerde en er de voorkeur aan gaf naar zijn door de Duitschers bezet vaderland terug te keeren, hij daarvoor gegronde redenen moet hebben gehad. Wanneer dezelfde man nu in een brochure ideeën heeft ontwikkeld, die men voor het grootste deel in verband met zijn vroegere loopbaan en opvattingen juist van hem niet zou hebben verwacht, dan is het zeer begrijpelijk, dat de politieke discussie zich van dit onderwerp meester maakt en dat deze gebeurtenis in het geheele land een levendige echo heeft gegeven.

Jhr de Geer heeft met zijn brochure zoowel erkenning als critiek geoogst, waarbij het bijzonder opmerkelijk is, dat beide uitingen naast elkaar bij het meerendeel der pers en in bijna alle verschillende georiënteerde kringen zijn waar te nemen. De tot heden sterker dan de erkenning tot uitdrukking gebrachte critiek richtte zich — afgezien van de tamelijk eenstemmige afwijzing van het hier en daar in de brochure naar voren gebrachte verlangen naar een verzoening tusschen de oorlogvoerende partijen — in hoofdzaak daartegen, dat in de brochure het verleden slechts op het gebied der algemeene internationale betrekkingen werd aangeroerd, dat er evenwel geen poging werd gedaan, de eigen vroegere politieke houding te vermelden, laat staan te rechtvaardigen.

Inderdaad zullen vele Nederlanders niet licht kunnen vergeten, dat juist onder de regering van De Geer de binnenlandsche politieke tegenstellingen een scherp karakter aannamen en het land in den oorlog werd verwickeld. In zoverre zou het verleden geenszins als afgedaan mogen worden beschouwd, omdat ook nog te onderzoeken zou zijn, of De Geer bij de toenmalige gebeurtenissen de stuwende kracht of de gestuwde is geweest.

Voor het oogenblik is het echter belangrijk, dat de wezenlijke inhoud en de betekenis der brochure uit een nadrukkelijk pleidooi tot aanpassing aan de eischen van den nieuwen tijd bestaat, en dat de voormalige minister-president daarbij tot inzichten is gekomen, die als een ernstige waarschuwing moeten worden opgevat aan al die kringen, die zich nog steeds niet kunnen losmaken van de waanvoorstelling, dat de oude tijd later zou kunnen terugkomen. Uit de door De Geer ontwikkelde visie op de toekomst kan men de conclusie trekken, dat zich bij dezen vroegeren paladijn van het parlementair-democratische systeem onder den indruk van het jongste wereldgebeuren een innerlijke omwenteling moet hebben voltrokken, die des te opmerkelijker is, omdat De Geer op grond van zijn lang verblijf in Londen voldoende tijd moet hebben gehad om de verhoudingen ter plaatse te bestudeeren. Zijn inzichten zijn dan ook in verschillende kringen als zeer opmerkelijk gekenschetst.

Onderwerpt men deze aan een nauw-

Jhr De Geer verklaart niet nader op welke groote revolutionaire beweging hij zinspeelt en door welke factoren de geest van onze eeuw bepaald wordt, maar kan hij iets anders op het oog hebben gehad dan de over onze generatie beslissende wereldbeschouwing, die nationaal-socialisme heet?

Tenslotte richt jhr de Geer zich op verscheidene plaatsen in zijn brochure tot zijn landgenooten met de vermaning, zich los te maken van verouderde vooroordelen, teneinde het totstandkomen van een nieuwe, gezondere, Europeesche orde — en bovenal van een meer rechtvaardige wereldorde — mogelijk te maken. Hij formuleert deze vermaning op pagina 12 in de volgende woorden: „Dit af te wijzen op grond van gehechtheid aan het verleden, ware een prijsgeven van de toekomst. Ook hier geldt, dat wie zijn leven zal willen behouden, het zal verliezen”.

Op een ander punt op pagina 13 wordt gezegd: „Wij kennen Gods plan met dezen tijd nog niet. Maar wij weten, dat Hij in Zijn straffen en beproevingen vaak een zegen verborgen houdt. Zou zulk een zegen ook niet kunnen liggen in den nood, die ditmaal over ons volk en ons werelddeel gekomen is?”

Zoo staat jhr de Geer voor ons, het Nederlandsche volk waarschuwend, het opwekkend tot een Europeesch denken, dat juist in deze dagen ook in Frankrijk met het vormen van een nieuw kabinet Laval tot uitdrukking begint te komen.

Een in den geest van de vorige eeuw groot geworden leidende figuur van het oude systeem pleit in zijn laatste levensdagen voor den geest van de nieuwe eeuw.

Hoe men ook over het verleden van De Geer moge denken, het lijdt geen twijfel, dat zulk een gebeurtenis velen der „Ewiggestrigen” tot nadenken zal aansporen.

DE GEERS INZICHTEN

(Vervolg van pag. 41)

gewoonlijk de spreekbuis der regeering, heeft het aldus uitgedrukt: „Politieke noch economische zelfstandigheid in den ouden zin van het woord zal in de toekomst nog mogelijk zijn voor de afzonderlijke staten van Europa”. In aansluiting hieraan wordt erop gewezen dat nog niet te overzien is, op welke manier de „nieuwe grootere eenheden” samengesteld zouden kunnen worden. Als vaststaand feit kan echter gelden, dat in ieder geval een nauwere groepsvorming onder de volkeren zal plaatsvinden. „Een groepsvorming, die zoowel politiek als economisch georiënteerd zal zijn en waaraan geen natie, allerminst een kleine, zich op den duur zal kunnen onttrekken. Reeds omdat wie onder de gewijzigde verhoudingen in steriel isolement heil zou willen zoeken, zijn economisch bestaan in gevaar zou brengen”. Eventuele vrees, dat het vormen van grootere statengroepen nationaal bezit in gevaar zou kunnen brengen, wordt door den schrijver als ongegrond beschouwd omdat aan de vrije ontwikkeling der naties door de „zich op internationaal gebied baanbrekende vervanging der anarchie door organisatie” evenmin afbreuk behoeft te worden gedaan als tot nu toe de vrijheid van den enkeling (staatsburger) door zijn opname in een gemeenschap is bedreigd. Jhr de Geer beroept zich hierbij op pagina 12 op eenige historische parallellen: „In den Zwitserschen Bondsstaat had tot voor eenige jaren ieder kanton o.m. zijn eigen strafwetboek. In den Duitschen Statenbond leefden monarchieën en republieken naast elkaar”. Heeft de schrijver wellicht met deze laatste opmerking op een Germaanschen Statenbond willen doelen? In elk geval zijn de door hem aangevoerde argumenten voor de idee van zulk een statenbond bijzonder duidelijk.

Voorts eischt de schrijver — en dat is zijn derde hoofdgedachte — den geest van onze eeuw te erkennen en te beseffen, dat uit het doordringen van nieuwe wereldschokkende ideeën en de bewegingen voor alle volkeren iets goeds geboren kan worden. Hij doet hierbij o.m. een beroep op Da Costa als kroongetuige, die, ofschoon zelf een uitgesproken tegenstander van de Fransche revolutie, desondanks deze revolutie als voorbeeld voor de stelling heeft gekozen, dat groote, de geschiedenis omwentelende hervormingen meestal de uitwerking hebben „van een orkaan, die onzen stoffigen luchtstroom van allerlei onreine dampen zuiver vaagt”. Jhr De Geer citeert hierbij uit Da Costa's inleiding tot zijn uitgave van Bilderdijs „Ondergang der Eerste Wereld” met bijzonderen nadruk de navolgende uitspraak: „Aan de beweging van ontwikkeling, die God in den loop der tijden gelegd heeft, kan niets of niemand zich onttrekken. En ook de meest verklaarde en moedigste tegenstander van den Geest der Eeuw (geheel iets anders dan den Loop der Eeuw) ondervindt in zich zelve zoowel als in alles wat hem omringt, dat hij een zoon zijns tijds blijft”. Als zijn eigen opvatting voegt de schrijver hier op pagina 15 aan toe: „Wie de leiding Gods in de geschiedenis aanvaardt, zal deze woorden zeker kunnen beamen en ook niet uitgesloten achten, dat de golfslag van dezen tijd op het ondergelopen land een vruchtbaar makend slob achterlaat”.

kenschets.

Onderwerpt men deze aan een nauwkeurige analyse en gaat men over tot een methodische groepeerings van de gezichtspunten, die jhr De Geer heeft ontwikkeld, dan komt men tot vier hoofdgedachten:

Allereerst valt het op, dat de schrijver op ondubbelzinnige wijze afstapt van het traditioneele neutraliteitsbegrip, dat volgens zijn meening tengevolge van de ontwikkeling van den huidige oorlog vertroebeld en verslepen, en, vooral voor kleine staten, volledig onbruikbaar blijkt te zijn geworden. Principieel wordt naar aanleiding hiervan op pagina 4 van de brochure vastgesteld: „Dat na den oorlog vele dingen anders zullen wezen dan tevoren, daarover is men het in alle landen eens geworden”. Elders wordt gezegd: „Ernstige twijfel is uitgesproken of de moderne oorlogsuitrusting het voor een kleine mogendheid nog wel mogelijk maakt, met eenige kans op succes, haar neutraliteit gewapenderhand te verdedigen. Die twijfel is geopperd aan beide zijden van het oorlogsfront. Ook aan de westelijke zijde”. In aansluiting hierop volgt een citaat uit een belangwekkend artikel van de „Times” van 13 Juli 1940, dat als slotconclusie heeft: „Het gewijzigd karakter van den oorlog heeft een einde gemaakt aan de neutraliteit als een toevlucht voor kleine staten. . . . Neutraliteit, evenals iedere andere soort van buitenlandsche politiek, is doelloos en gevaarlijk, tenzij zij gedragen wordt door groote bataljons en groote oorlogsschepen”. Als eigen oordeel wordt hieraan toegevoegd, dat het onder zulke omstandigheden niet te verwonderen is, dat het oude neutraliteitsbegrip heeft afgedaan: „Naast andere oorzaken heeft deze verschrompeling van het klassieke neutraliteitsbegrip in belangrijke mate bijgedragen tot de thans heerschende opvatting omtrent de toekomstige positie der afzonderlijke staten”.

Met betrekking tot deze toekomstige positie der afzonderlijke staten bepleit de schrijver — en dit is het tweede in de brochure naar voren gebrachte inzicht — het vormen van grootere groepen van staten en het prijsgeven van politieke en economische zelfstandigheid der afzonderlijke landen in de oude beteekenis van het woord: „Na den huidige oorlog zullen de volkeren in grooter verband leven dan tot dusver. De toestand van volstrekte soevereiniteit van een onbepaald aantal naast elkaar en geheel los van elkaar levende staten, zooals wij dien tot nu toe hebben gekend, zal zich niet handhaven”. Als bewijs, dat men ook aan Engelsche zijde niet anders denkt, en dat men alle hoop, dat Engeland ooit de zelfstandigheid van de kleine Europeesche naties zal kunnen herstellen, rustig kan laten varen, dienen de woorden op pagina 5 van de brochure: „Het Engelsche blad de „Times”, in zulke zaken

(Zie vervolg pag. 2A)

Stem uit 't verleden

Jhr. de Geer schrijft als
vergeten burger een
brochure

Wat er niet in staat

OUD-MINISTER De Geer, de man die in de Meidagen van 1940 niet beter wist te doen dan met het kabinet, waarvan hij het hoofd was, naar Engeland te vluchten en het Nederlandsche volk in den steek te laten, nadat die regeering een politiek had gevoerd welke onvermijdelijk tot den oorlog moest leiden, deze oud-minister heeft thans een brochure doen uitgeven, waarin hij zijn inzicht neerlegt in de beteekenis van den huidige oorlog, waarin hij een poging doet om ons volk speciaal en tevens de wereld toe te roepen zich te bezinnen voordat het tijdstip gekomen is „waarop niets meer af te breken zal zijn”.

Wij reageeren op deze brochure niet om hetgeen er in staat. Datgene wat er in te lezen is, komt kort samengevat neer op een pleidooi voor „synthese voor het te laat is.” De schrijver betoogt de wenschelijkheid, dat de oorlogvoerende partijen elkaar nog zoo tijdig vinden dat een spoedig einde van den oorlog kan worden verwacht en een verdere vernietiging van menschenlevens en cultuurgoederen kan worden voorkomen.

Het behoeft geen betoog dat een man als De Geer, die nog de typische vertegenwoordiger is van den ouden tijd, absoluut geen oog kan hebben voor de eigenlijke oorzaken van dezen oorlog, en nog minder voor zijn karakter.

Hoewel de schrijver enkele ideeën en grondslagen van den nieuwen tijd wel schijnt te begrijpen, blijkt uit geen enkelen zin, dat hij dezen krijg ook onderkent als de groote bevrijdingspoging van de door het kapitalisme geknechte volken, als de strijd van den arbeid tegen het goud. De Geer denkt blijkens zijn brochure nog steeds in landen en staten, en nog niet in volken.

vergeten burger te blijven, wiens daden evenwel nooit vergeten zullen worden. Een stem uit het verleden heeft gesproken. Stemmen uit het verleden moeten zich echter niet met de toekomst bezighouden.

Het verleden heeft voor ons afgedaan. Wij bouwen aan een nieuwe toekomst en daarbij hebben wij geen vergeten burgers meer noodig.

Rr.

MAAR zooals gezegd, wat er in de brochure staat, geeft ons geen aanleiding tot commentaar, doch veeleer datgene wat er niet in staat. Jonkheer De Geer, die minister-president was toen de oorlog uitbrak, met zijn kabinet vluchtte naar Engeland, en later in ons land terugkeerde om hier als „vergeten burger” te leven, wenscht blijkbaar niet vergeten te worden, doch heeft zelf wel eenige dingen vergeten, die ons onherroepelijk in het geheugen zijn blijven hangen. De Geer is, als regeeringshoofd tijdens de oorlogsdagen, mede verantwoordelijk en aansprakelijk voor de toestanden van gruwelijke terreur en willekeur, die toen hebben geheerscht.

Hij is verantwoordelijk, in ieder geval moreel verantwoordelijk, te achten voor den dood van verschillende Nationaal Socialisten; hij is mede verantwoordelijk voor de opsluitingen en interneringen van een groot aantal kameraden, onder de slechtst denkbare omstandigheden; hij is verantwoordelijk voor het vele leed en de niet meer te vergeten beledigingen en mishandelingen, aangedaan aan dat volksdeel dat immer gewaarschuwd heeft tegen de heillooze politiek van de opeenvolgende regeeringen, waarvan de zijne de laatste was; hij is tenslotte verantwoordelijk voor den toestand, waarin Nederland op het oogenblik verkeert, doordat hij met zijn regeering het land heeft verlaten en het volk in den steek heeft gelaten op een critiek oogenblik in onze geschiedenis, waarop aanblijven en zijn plicht doen de eenig juiste houding tegenover volk en vaderland zou zijn geweest.

OVER al deze dingen staat geen woord, geen letter in de brochure. Geen woord spijt of berouw, geen poging tot verontschuldiging zelfs. Slechts over het vertrek der regeering zegt hij: „In Mei 1940 heb ik het land verlaten. Niet als „réfugié” maar als minister. Indien ik geen minister ware geweest, had ik het land niet verlaten. Een consequentie hiervan was, dat, toen ik als minister was afgetreden, mijn plaats weer in het land was. Mijn terugkeer was dus consequent en normaal”.

De consequentie en de normaliteit van deze redeneering ontgaan ons ten eene male. Juist als minister, juist als verantwoordelijk hoofd der regeering ware de plaa's van De Geer in Nederland geweest, en niet in Londen. Maar uit dit kleine citaat blijkt reeds dat oud-minister De Geer beter had gedaan, deze brochure niet te schrijven en inderdaad

Poging tot 64 synthese

Een brochure van
jhr. De Geer.

HET streven naar de synthese heeft, meer dan in vele andere landen, in Nederland van oudsher een gunstigen voedingsbodem gevonden. De figuur van een denker als Erasmus — die streefde naar een synthese ten aanzien van de in de zestiende eeuw aan de orde gekomen religieuze vraagstukken — heeft in Nederland op bepaalde groepen der bevolking sterker aantrekkingskracht uitgeoefend dan meer revolutionair gezinde persoonlijkheden, ook al waren deze in hun concepties duidelijker en overtuigender, en ook al vonden deze bij de groote massa meer aanhang. In dit opzicht loopt, de geheele geschiedenis door, een opmerkelijke scheidingslijn door ons volk: eenerzijds de massa der kleine burgers, arbeiders en een deel der kleine boeren, eenzijdig, traditioneel, maar op bepaalde oogenblikken vatbaar voor revolutionnaire leuzen en zich daar geheel en al achter stellend, anderzijds de groep, die zich vroeger vooral concentreerde rond den patriërsstand en tot op den huidigen dag een groot deel onzer bestuursambtenaren, onzer intellectueelen levert, die niets méér schuwt dan fellen richtingstrijd en revolutionairen geest en steeds, ook wanneer de tegenstellingen onoverbrugbaar schijnen, zal streven naar een tusschenstandpunt, dat het goede van twee tegengestelde richtingen in zich vereenigt.

De traditioneel Erasmiaansch-denkende groep heeft op menig gebied op oogenblikken, dat de richtingstrijd nog in vollen gang was, waardevolle bouwstenen aangedragen voor het fundament waarop straks, als de strijd geluwd zou zijn, de synthese — zooals de steeds bewegende maatschappij die zelf bouwt — zou komen te rusten. De andere groep echter, die der „kleine burgers”, heeft, door zijn hardheid, zijn vastheid, wanneer zij zich eenmaal achter een revolutie gesteld had, ons land en ons volk in het verleden groote diensten bewezen.

Hebben de strevers naar de synthese verdiensten voor de menschheid, de calvinisten — om één enkele groep te noemen, die sterk was in zijn eenzijdigheid — maakten in de zestien- de en zeventiende eeuw ons land groot!

* * *

EEN poging tot synthese ten aanzien van het huidige wereldgebeuren, in het bijzonder ten aanzien van den huidige wereldoorlog, doet thans de verleden jaar uit Engeland teruggekeerde oud-minister-president jhr. mr. D. J. de Geer in een dezer dagen verschenen brochure „Synthese in den oorlog”, waarvan men elders in dit blad den voornaamsten inhoud weergegeven vindt. Jhr. de Geer vreest, dat een voortzetting van den huidige oorlog niet alleen onnoemelijk veel ellende zal brengen, maar zelfs naar een ondergang van Europa zal leiden. Daarom is thans reeds overleg noodig en de schrijver betreurt het in hooge mate, dat in 1941, na de beëindiging van den Duitschen veldtocht in Frankrijk, Hitlers vredesaanbod is afgewezen.

Zoekende naar een basis, waarop de synthese in dezen oorlog gebouwd zou kunnen worden, vindt jhr. De Geer een segment daarvoor in één verandering, die, hoe de oorlog ook af zal loopen, naar zijn meening stellig doorgevoerd zal worden: „Na den huidige oorlog zullen de volken in grooter verband leven dan tot nog toe,” zoo formuleert jhr. De Geer deze verandering. „De toestand van volstrekte souvereiniteit van een onbepaald aantal naast elkaar en geheel los van elkaar levende staten, zooals wij dien tot nu toe hebben gekend, zal zich niet handhaven. De voornaamste tegenvoetters in dezen oorlog zijn op dit punt eenstemmig.” De overtuiging, in beide kampen, dat na afloop van dezen oorlog de staten, zonder dat hun vrijheid en gelijk-gerechtigheid geheel teniet zullen worden gedaan, op zullen gaan in grooter gemeenschappen, acht jhr. De Geer de synthese onder de bestaande tegenstellingen.

Het is belangrijk, dat een figuur als jhr. De Geer, die blijkens de positie, welke hij tot voor een jaar innam, en blijkens de binnenlandsche politiek, die voor en tijdens de oorlogsdagen onder zijn verantwoordelijkheid werd gevoerd, het programma eener Nieuwe Orde niet onderschreef, de aandacht van ons volk vestigt op de onvermijdelijkheid van de staatkundige veranderingen, die zich in Europa bezig zijn te voltrekken en die uit zullen loopen op het groeien van een grooter gebondenheid tusschen de deelen van het Europeesche geheel en het ontstaan van een gemeenschap van volken. Hier neemt jhr. De Geer een denkbeeld over, dat Mussert sinds jaren verkondigt, en dat niet in de minste plaats heeft bijgedragen tot diens verguizing in het kamp van hen, die zich de „goede vaderlanders” noemden en noemen. Gaarne zouden wij gezien hebben, dat jhr. De Geer in zijn brochure eere gaf wien eere toekomt. Als oud-minister-president en minister van staat zal jhr. De Geer toch moeten toe-

geven, dat het staatsmansinzicht van een Mussert, die de noodzakelijkheid van een nauwere samenwerking der Europeesche staten reeds jaren geleden bepleitte, het hier gewonnen heeft van dat van vele andere Nederlandsche politici, die zich tegen een dergelijke ontwikkeling met hand en tand hebben verzet.

* * *

IN dit verband doet het ook wat vreemd aan, dat jhr. De Geer het niet noodig heeft geoordeeld in zijn brochure de verklaring af te leggen, die een groot aantal Nederlanders bij zijn terugkeer op vaderlandschen bodem reeds van hem verwachtte, en die thans, nu de oud-minister-president opnieuw en uit vrijen wil in de schijnwerpers van het openbare leven treedt, toch zeker tegemoet gezien mocht worden. Met geen woord rept jhr. De Geer in zijn geschrift, ook niet in het „persoonlijke woord”, dat hij vooraf doet gaan, over de zeer weinig naar synthese strevende landspolitiek, die voor en tijdens de Meidagen onder zijn verantwoordelijkheid is gevoerd. Kan men zich nog indenken, dat jhr. De Geer op het oogeblik een voor ons land zoo noodlottige rol, als een Van Kleffens gespeeld heeft, nog onbesproken laat, omdat hij het beter acht daar later op terug te komen, een openlijk woord over de in haar gevolgen zoo funeste bejegening, den Nederlandschen nationaal-socialisten voor en tijdens de oorlogsdagen aangedaan, met medeweten en in vele gevallen op last van de overheid, had niet mogen ontbreken.

* * *

DE synthese in den oorlog, waar jhr. De Geer de aandacht op vestigt, wordt ongetwijfeld door vele Nederlanders nagestreefd. In hoeverre hun arbeid op den duur zegen zal dragen hangt af van de omstandigheid of hun streven negatief of positief is gericht. Het positieve element in de synthese van jhr. De Geer is ongetwijfeld zijn visie op de ontwikkeling der staten tot gemeenschappen. Intuschen mag de, op zich zelf in hooge mate verdienstelijke, arbeid van hen, die naar de synthese streven, nooit de aandacht afleiden van het feit, dat slechts de revolutionairen, de idealisten en de strijders voor een idee, door zeer ver te reiken, de wereld telkens een klein stukje vooruit vermogen te brengen.

Staat van Beleg uitgebreid tot het geheele Land

Radiorede van minister de Geer

Hedenmiddag heeft minister-president de Geer de volgende radio-rede uitgesproken:

Waarde luisteraars in Nederland en in de Overzeesche gebiedsdeelen,

Nu de spanningen waarmede het wereldgebeuren ons sinds September j.l. vervult, sedert kort weer zijn toegelaten, wil ik een enkel woord tot u richten. En wel in de voornaamste plaats om u op te wekken tot koelbloedigheid en vertrouwen. Koelbloedigheid is niet in strijd met de waakzaamheid, die thans van ons wordt geëischt, maar versterkt haar. Een uit zijn evenwicht geslagen volk zal in de ure des gevaars niet zijn volle kracht kunnen inzetten. Bovendien trekt nervositeit het gevaar aan. Wie voortdurend in den afgrond kijkt, waarlangs zijn weg voert, wordt gemakkelijk duizelig en stort omlaag. Iets dergelijks geldt hier. Reeds hebben wij gezien, hoe overmatige beduchtheid, dat onze neutraliteit zal worden geschonden, de neiging deed opkomen, haar vrijwillig prijs te geven door het maken van afspraken met belligerenten.

Al zulke onrustigheid moeten wij verre van ons houden. Het zal ons het gemakkelijkst vallen, indien wij een juist begrip hebben van onze positie. Ieder volk heeft — evenals ieder mensch — zijn eigen roeping in deze wereld. De roeping van ons volk is er thans een van dienende neutraliteit. Wij staan buiten het conflict en wij zijn ten allen tijde bereid, aan de oorlogvoerende mogendheden, indien zij dit wenschen, onze diensten ter beschikking te stellen, tot afwending van de onmetelijke ramp, welke hen allen bedreigt, indien zij tot het bittere eind dezen strijd voeren.

Ons vredespaleis staat voor hen open. En onze vredesgedachte vergezelt hen. En wel allen gelijkelijk.

Er is geen sprake van, dat wij met beide, laat staan met één van beide partijen vertrouwelijk zouden gaan spreken over het onderstelde geval dat de andere partij ons aanvalt. Wij steunen, voor zoover het menschen betreft, uitsluitend op onszelf.

Bovendien hebben wij van beide zijden de verzekering ontvangen, dat onze neutraliteit zal worden ontzien, zolang wij haar zelf handhaven. Omrent dit laatste is iedere twijfel uitsluitend. Reeds daarom hebben wij aan afspraken geen behoefte, en schuwen wij die, daar zij aan onze neutraliteit zouden tekort doen.

De plichten, aan onze neutraliteitspositie verbonden, zijn voor de Regeering even heilig als de rechten er uit voortvloeiende.

Minister-president de Geer

Daarom wijst de Regeering af iedere hulp of bescherming van derden, onverschillig, of zij van de ééne of van de andere zijde komt, en onverschillig of zij daadwerkelijk zou worden opgedrongen dan wel in een belofte zou worden neergelegd. Dit geldt ook voor onze overzeesche gebiedsdeelen.

De plichten, waarom het hier gaat, zijn velerlei. De Regeering begrijpt er óók, en wel in de allereerste plaats, onder: het tot den hoogsten graad opvoeren, met alle beschikbare middelen, van de weerkracht der natie. Sinds September heeft zij hieraan dagelijks haar krachten gewijd en daarbij niet verzuimd gebruik te maken van de natuurlijke hulpmiddelen, welke de bodemgesteldheid van ons land in zóo rijke mate biedt.

Het resultaat is hierdoor bereikt, dat geen enkele oorlogvoerende mogendheid vrees behoeft te koesteren, over ons grondgebied onverhoeds te worden aangevallen. Wie ons land binnenkomt om van hier den achterliggenden vijand te bestoken, zal zich den weg op de meest drastische wijze zien versperd. Dit beveelgt elk der strijdende partijen. En dit geeft ons een recht te meer om te vertrouwen op het wederzijds gegeven woord, dat onze neutraliteit zal worden geëerbiedigd.

Ik ben overtuigd, dat ik voor de meesten uwer met het voorafgaande geen nieuws gezegd heb.

Maar diegenen, die, onder invloed misschien van in het buitenland verspreide geruchten, mochten vreezen, dat wij ons niet onder alle omstandigheden zouden verweren, of dat onze neutraliteitswil doorkruist wordt door politieke combinaties, zij het vandaag nog eens stevig gezegd: de gedragslijn der Regeering is voor eens en voor altijd bepaald: wij zullen eerlijk en

„Wij zullen eerlijk en loyaal, volledig en consequent, onze neutraliteit naar alle zijden handhaven, verlokking noch bedreiging zullen ons hiervan doen afwijken, en preventief-toegedachte hulp hierbij zal met wapengeweld worden gekeerd”

loyaal, volledig en consequent, onze neutraliteit naar alle zijden handhaven, verlokking noch bedreiging zullen ons hiervan doen afwijken en preventief toegedachte hulp hierbij zal met wapengeweld worden gekeerd.

Bovendien kan ik in dit verband mededeelen, dat de Regeering ten einde deze haar gedragslijn nog steviger te verankeren, besloten heeft de afkondiging van den staat van beleg, die tevoren reeds voor tal van streken heeft plaats gehad, tot het geheele land uit te breiden. De bevolking in het algemeen zal daarvan even weinig bemerken als zij tot dusver bemerkt heeft van het feit, dat de staat van oorlog overal en de staat van beleg in een groot deel van het land gold.

En nu moge ik hieraan tenslotte toevoegen den ernstigen raad, alle onnutte en verslappende onrustigheid te laten varen.

Wie aan zijn plicht getrouw is, behoeft nooit onrustig te zijn. Indien ons land zijn roeping vervult, mag het de uitkomst veilig overlaten aan Hem, die ons lot bestuurt. Het was in een tijd, toen de golven niet minder hoog gingen dan nu, dat de grondlegger van ons volksbestaan het „saevis tranquillitas in undis” — kalm te midden van de woeste baren — tot zijn levensdevies koos.

Laat ons zijn voorbeeld volgen.

Als natie.

En ook in ons persoonlijk leven.

Wat de toekomst brengen zal, is ons onbekend. In Gods kracht, en naar het licht dat Hij ons geeft, willen wij doen wat voor menschen mogelijk is om haar veilig te maken voor ons en onze kinderen. Wij willen dat doen in rusteloze activiteit, de armen gestrekt en de lendenen omgord. Maar om het dan verder alles vertrouwend in handen te stellen van Hem, Die weet wat wij noodig hebben en Die ook door de diepste duisternis voert naar Zijn wonderbaar Licht.

* * DE RADIO-REDE VAN MINISTER DE GEER

Het is kloeke taal, welke minister de Geer heden door de radio aan het volk van Nederland en van onze overzeesche gebieden heeft doen hooren. De taal welke ons volk thans noodig heeft om het de koelbloedigheid en het vertrouwen te schenken, die de minister-president van allen vroeg en die inderdaad onmisbaar zijn om het hoofd te bieden aan de vele zorgen, gevaren en bedreigingen. De taal ook, welke ons nogmaals overtuigt, dat onze Regeering en onze weermacht tot het uiterste waakzaam en paraat zijn. Wij gelooven niet, dat velen in ons land daaraan zullen twifelen, maar het is vooral tegenover het buitenland, waar wij aan allerlei meer of minder vage geruchten bloot staan, zeer goed, dat Nederlands standpunt in den oorlog nog eens duidelijk, in scherpe en ondubbelzinnige lijnen door den leider van onze Regeering is geschetst. Voortreffelijk is het daarom ook, dat nog eens met den grootsten nadruk is verklaard, dat Nederland geheel op eigen beenen tusschen de oorlogvoerenden wenscht te staan. Zoo wij bemoeienis met den strijd zouden hebben, zou dit alléén kunnen zijn om door onze onpartijdige diensten mede te werken tot een verzoening tusschen de beide partijen ter voorkoming van verder bloedvergieten en vernielen. Doch wij wenschen geen afspraken met eenig ander land; wij vragen niet bij voorbaat hulp van wie ook tegen welken eventueelen aanvaller ook; wij wijzen zelfs elke toezegging van hulp af en zullen ons tegen opgedrongen daadwerkelijke hulp of preventieve bescherming met de wapenen verzetten.

Nederland zal zelfstandig zijn neutraliteit handhaven, maar dan ook in de perfectie, zoodat géén oorlogvoerende gegronde reden kan hebben om ons te verdenken van eenige bevoordeeling van zijn tegenpartij of van eenige zwakheid. En wij zullen eveneens zelfstandig eiken aanvaller keeren met onze goed georganiseerde, dag en nacht parate en waakzame weermacht, te land, ter zee en in de lucht. Verlokkingen noch bedreigingen zullen de Regeering van dezen vasten en rechten weg doen afwijken.

Door deze, door minister de Geer nog eens zeer nadrukkelijk uitgestippelde zelfstandige houding wordt ongetwijfeld de kans, dat ons land in den oorlog zal worden meegesleept, tot de kleinste mogelijke afmetingen herleid en bijgevolg het hoogste landsbelang het best gediend.

* * *

De mededeeling, dat de staat van beleg, welke thans reeds in verschillende deelen des lands heerscht, voor het gehééle land zal worden afgekondigd, hebben wij te zien en toe te juch

igend op onzen.

Bovendien hebben wij van beide zijden de verzekering ontvangen, dat onze neutraliteit zal worden ontzien, zoolang wij haar zelf handhaven. Om trent dit laatste is iedere twijfel uitgesloten. Reeds daarom hebben wij aan afspraken geen behoefte, en schuwen wij die, daar zij aan onze neutraliteit zouden tekort doen.

De plichten, aan onze neutraliteitspositie verbonden, zijn voor de Regeering even heilig als de rechten er uit voortvloeiende.

digd, hebben wij te zien en toe te juch

en als een versterking van waakzaamheid en weerbaarheid, in 't bijzonder tegen hetgeen men den binnenlandschen vijand noemt. Het lot van het geteisterde Noorwegen kan ons leeren, hoe dringend noodzakelijk het is, tijdig maatregelen te nemen tegen degenen, die een land van binnen uit kunnen bedreigen, zoowel van vreemde deling als landgenoot. Voor het tijdig nemen en krachtig uitvoeren van zulke maatregelen is de staat van beleg uiterst dienstbaar. Onder dien staat immers gaat een groot deel van het gezag der burgerlijke autoriteiten over op de militaire en kunnen veel verder gaande veiligheids- en andere maatregelen worden genomen dan onder den staat van oorlog, waarin ons land tot dusver heeft verkeerd; bovendien kunnen de sancties op die maatregelen aanmerkelijk scherper zijn, hetgeen aan de doeltreffendheid ten goede komt. De gewone, matige, vaderlandslievende burger zal van den staat van beleg niet veel bemerken, er in elk geval geen noemenswaardigen last van ondervinden, maar onbetrouwbare en landsverraderlijke elementen worden onder scherpe contróle geplaatst en tegen hun gevaarlijke actie worden scherpe maatregelen mogelijk gemaakt.

Een niet te onderschatten voordeel van den staat van beleg zal zijn, dat hierdoor met één slag een einde komt aan het noodlottige conflict tusschen den minister van Binnenlandsche Zaken en het hoofdbestuur van de Ned. Vereen. voor Luchtbescherming, want de bescherming der bevolking tegen luchtgevaren komt nu onder militaire leiding — en laat ons vertrouwen: eindelijk een krachtige leiding.

De afkondiging van den staat van beleg voor het geheele land behoeft ons niet te verontrusten. Integendeel: zij is een bewijs te meer van de waakzaamheid en de paraatheid onzer Regeering en dus een geruststelling. Een nieuw bewijs, dat wij — hoeveel onzekerheid de toekomst ons ook biedt — inderdaad met de onmisbare koelbloedigheid en het noodzakelijke vertrouwen ons leven zoo normaal mogelijk kunnen voortzetten.

SYNTHESE

In het middelpunt van de belangstelling van het Nederlandsche volk staat zonder twijfel de brochure van jhr mr D. J. de Geer, waarvoor wij in ons blad van gisteravond een ruime plaats beschikbaar stelden. Het is niet noodig en evenmin nuttig te ontkennen, dat de heer de Geer een veel besproken figuur is geworden, toen bekend werd, dat hij na zijn aftreden als minister uit Londen naar zijn vaderland was teruggekeerd. Destijds zijn hieromtrent geen verklaringen afgelegd. De heer de Geer vroeg slechts aan het Nederlandsche volk hem als ambteloos burger verder te laten leven. Dit verlangen is ingewilligd. Na de vele gesprekken, die een jaar geleden over hem werden gevoerd, is de openbare meening rondom hem stil geworden. Trouwens, de verschrikkelijke loop der dingen op de wereld en het lot van het Rijk der Nederlanden hebben onze gedachten voortgezweept zonder dat wij gelegenheid hadden gebeurtenissen, die veel stof hadden doen opwaaien, in levendige herinnering te bewaren of te bespreken.

Na ruim een jaar heeft jhr mr de Geer de aandacht van ons volk opnieuw op zich gevestigd. Hij heeft temidden van de woelingen op de wereld gezocht naar een synthese, hij heeft gespeurd naar punten van overeenkomst op een oogenblik, dat de tegenstellingen scherper schijnen dan ooit. Zijn gedachten legde hij neer in de thans bekende brochure.

Het spreekt vanzelf, dat men belangstelling heeft voor de verklaring inzake den omstreken terugkeer uit Londen in Februari 1941. Het doet er weinig toe of men het met deze uiteenzetting eens is of niet. Velen zullen haar aanneemelijk vinden, anderen zonder twijfel niet. Een feit is, dat de heer de Geer in „Het woord vooraf” zijn standpunt duidelijk heeft gemaakt. Hij heeft destijds naar dit inzicht gehandeld.

Men zal niet bestrijden, dat het voor hem, die, zooals wij gisteren schreven, het lot van het Rijk der Nederlanden als geen ander van nabij heeft beleefd, gemakkelijker ware geweest te blijven bij zijn verlangen als vergeten burger te mogen leven.

De heer de Geer heeft dit niet gedaan en wij kunnen ervan overtuigd zijn, dat hij een zeer ernstige reden moet hebben gehad om het stilzwijgen te verbreken en zich opnieuw in het brandpunt aller debatten te stellen. Want hoe men de waarde van de brochure ook moge zien, zeker is, dat een man van formaat niet het woord neemt als hij niets te zeggen heeft.

Het is in iederen oorlog nu eenmaal zoo, dat de strijdende partijen erop uit zijn de tegenstellingen zoo scherp mogelijk te maken. Dit is het goed recht van de oorlogspropaganda in een tijdperk, waarin de wapenen des geestes mischien van evenveel belang zijn als het oorlogstuig van den soldaat. Niet alleen de feitelijke strijd te velde is hard en onverbiddelijk, ook in woord en geschrift wordt onverzoeulijk oorlog gevoerd. Daarmee is de krijg compleet, totaal in den meest uitgebreiden zin van het woord.

Als een diepvoelend mensch, die medelijden heeft met deze wereld, die in zichzelf het verlangen koestert naar vermogen de wereld te verbeteren en inziet, dat eigenlijk niemand iets kan winnen in zulk een krijg, zich boven deze tegenstellingen kan plaatsen, dan is hij zoover gekomen, dat hij kan speuren naar punten van overeenkomst.

„Een steeds voortgaande uitbreiding van het oorlogsapparaat, met steeds nieuwe verwachtingen voor eigen zegepraal, en steeds nieuwe occulte voorspellingen van een plotseling einde op een al dan niet tevoren aangegeven datum, zullen er zooveel doenlijk den moed inhouden. Inmiddels zullen de jaren zich aaneen rijgen, de volkskracht alom verschrompelen en de afbraak der wereld voortgaan, tot het tijdstip, waarop niets meer af te breken zal zijn”.

Op dit inzicht heeft jhr De Geer zijn brochure gebouwd. Hij vraagt om bezinning, om overleg en hij geeft de punten aan, waarover in beide kampen geen verschil van meening bestaat.

Herhaaldelijk hebben wij ook in onze kraan geschreven, dat na den oorlog vele dingen anders zullen zijn dan tevoren. Men twijfelt er niet aan, zoo schrijft de heer De Geer, dat na den huidige oorlog de menschen in groter verband zullen leven. Er zullen, onverschillig hoe de afloop van den oorlog zal zijn, nieuwe „grootere eenheden” worden gevormd. „Een groepsvorming, die zoowel politiek als economisch georiënteerd zal zijn en waaraan geen natie, allerminst een kleine, zich op den duur zal kunnen onttrekken”.

Daarbij komt dan de uitholling van het tot dusver gangbare neutraliteitsbegrip. Ook de heer De Geer is van meening, dat aan het neutraliteitsbegrip in zijn ouden vorm geen toekomst meer wordt toegedacht. Aan beide zijden van het oorlogsfront is men het hierover eens.

In deze punten vindt de schrijver dan de synthese onder de bestaande tegenstellingen. De organisatie van den vrede zal moeten bestaan in het vormen van grootere eenheden, waarbinnen de vrede verzekerd is. „Aan de vrijheid der naties zal deze ontwikkeling evenmin afbreuk behoeven te doen als tot dusver de vrijheid van den burger werd gedeerd, doordat hij deel van het staatsgeheel vormde en dus zijn vrijheid haar begrenzing vond in die van anderen”.

Met nadruk onderschrijven wij, dat het in het verleden vaak de donkerste uren geweest zijn, die een nieuw en beter tijdperk voor de samenleving openden. Een absolute noodzaak is, dat wij allen den moed hebben, in welk kamp wij ook staan, de tegenstellingen te vergeten. Het gaat om belangrijker dingen dan om „gelijk krijgen”. Het gaat om de wereld zelf, die kraakt, om ons geluk en dat van onze kinderen, het gaat om den komenden vrede, die een tijdperk van rust en arbeid moet inluiden.

Het is een geloovig Christen, die deze brochure heeft geschreven. „Gods doen kan zijn”, zoo zegt hij, „als dat van den beekhouwer, die door harde slagen uit een ruw stuk marmer iets waardevols voortbrengt”. Het is de groote verdienste van deze brochure, dat zij onze gedachten over dezen tijd en over datgene, wat na den vrede komen moet, op hooger plan brengt. Dat jhr mr D. J. de Geer daarvoor het zwijgen heeft verbroken, moet door allen, die naar het goede streven, hoogelijk op prijs worden gesteld.

Een antwoord van jhr De Geer

Jhr mr de Geer schrijft ons:

De brochure van mijn hand, waarvan onlangs in Uw blad zulk een uitvoerig en objectief overzicht gegeven werd, heeft mij vele brieven bezorgd.

Naast vele warme sympathiebetuigingen van menschen aan wier oordeel ik hecht, ontving ik verschillende uitingen van critiek. Ook deze waardeer ik, zooover in correcten vorm gegoten. Ik ga er nu niet op in. Alleen stel ik er prijs op, aan hen, die meenen, dat ik andere gedachten heb ontwikkeld dan tevoren, met een paar verwijzingen naar vroegere publicaties duidelijk te maken, hoezeer zij zich vergissen.

In een radiorede, gehouden op 3 Januari 1940 met het doel de oorlogvoerende partijen van de doelmatigheid van een vergelijk te overtuigen, haalde ik geheel analoge argumenten aan, zooals ik ze nu in anderen vorm heb herhaald.

Geen woord van critiek heb ik toen hier te lande daarop vernomen. Uitsluitend betuigingen van instemming, zoowel in de pers als in particuliere brieven.

Waarom dan thans afgekeurd wat destijds werd toegejuicht?

Een andere vroegere publicatie, die ik te berde wilde brengen, betreft de toekomstige internationale ordening. Deze publicatie vertoont zóó groote gelijkenis met een kenmerkende passage uit mijn brochure, dat ik zeker van ongeoorloofd plagiaat zoo beschuldigd worden, indien de woorden van een ander afkomstig waren dan mijzelf en ik ze dan zonder bronvermelding had overgenomen.

Ziehier het citaat uit een tijdschrift van Juni 1935:

„Hoe komen wij, uit dezen doolhof?”

Geen ander antwoord is hierop, naar het mij voorkomt, mogelijk dan het volgende:

Door het individualisme, dat in de internationale verhoudingen nog bijna oppermachtig heerscht, te verwisselen voor de gemeenschapsgedachte. En ook dit niet verstaan in moreelen, doch in juridischen zin. Hier is een „ordening”, waarvoor het boven alles de moeite waard is te strijden, omdat van haar afhangt de toekomst onzer beschaving.

De moreele toenadering tusschen de staten is reeds vóór den oorlog met grooten ijver nagestreefd. In een groeiende onderlinge welwillendheid en vreedzame stemming tusschen de naties werd de uitbanning van den oorlog gezocht. Schrijvers en staatslieden hebben daar met geestdrift aan gewerkt. En ongetwijfeld heeft dit alles ook wel goeds uitgewerkt. Menig conflict is er door verzacht. . . . Maar ten slotte bleek al deze goedwillendheid onmachtig om het noodlot te keeren. . . .

Een andere, meer intensieve weg moet worden ingeslagen. De vrede moet niet slechts worden verkondigd, maar moet worden georganiseerd. Niet in een „verlicht” individualisme, maar in een breken met het individualisme, in het scheppen van een rechtsgemeenschap boven de individueele staten ligt de weg tot overwinning van den oorlog. . . . De vrees, door sommigen gevoed, dat dit nationale goederen in het gedrang zou kunnen brengen, is ongegrond. Aan de vrijheid der naties zal de nieuwe orde evenmin afbreuk doen als dat de vrijheid van den burger wordt gedeerd, doordat hij een deel van het staatsgeheel vormt en dus zijn vrijheid haar begrenzing vindt in die van anderen. Slechts de anarchist kan tegen dit laatste bezwaar hebben. Op internationaal gebied de „anarchie” te vervangen door organisatie, is het doel, dat ons voor oogen moet staan”.

In hetzelfde tijdschriftartikel zal men nog andere passages kunnen vinden, waarvan de strekking en meermalen ook de woorden met die van de huidige brochure overeenstemmen.

Sommige briefschrijvers hebben mijn geschrift „te idealistisch” genoemd. Hierbij zij aangeteekend, dat reeds in 1928 de Engelschman Brailsford terecht schreef: „De vrede is in de tegenwoordige wereld niet langer een hoog ideaal. Hij is de voorwaarde voor ons voortbestaan”.

Wie hiervan diep overtuigd is en dit aan de wereld toeroept, vervult zijn plicht en vindt daarin vrede, al zijn er nog zooveel menschen, die, van dichtbij of uit de verte, „liegende alle kwaad tegen hem spreken. (Matth. 5:11).

Van dit laatste één voorbeeld.

Toen ik destijds in ons land terugkeerde, werden mij allerlei politieke ambities toegeschreven. O.a. stond in een mij toegezonden gestencild geschrift, dat ik „Regent van het Koninkrijk ter Nederlanden” begeerde te worden. Ik heb toen in een communiqué medegedeeld: „Het is mijn voornemen, mij van alle politiek te onthouden en slechts als een vergeten burger te leven”. Deze eenvoudige informatie, die misschien de belangstelling van sommige landgenooten had, maar voor geen hunner een aanspraak schiep en dan ook niemands doen of laten beheerschte, wordt nu plechtig voorgesteld als „een belofte aan het Nederlandsche volk”, om op dien grond de publicatie van mijn cri de coeur over de afbraak van de wereld te kunnen signaleeren als „woordbreuk”.

Een nieuw bewijs, hae het „homo homini lupus” — de mensch is een wolf voor zijn naaste — in dezen tijd op lugubere wijze hoogtij viert.

de laatste aanhaling, die wij ter wille hebben verwecht. Hetzelfde beëindigde de roomsch-roode coalitie beëindigde men van iemand, die zijn politieke carrière als minister-president zou hebben verwacht. Hetzelfde geldt voor de laatste aanhaling, die wij ter wille hebben verwecht. Hetzelfde beëindigde de roomsch-roode coalitie beëindigde men van iemand, die zijn politieke carrière als minister-president zou hebben verwacht.

Engeland's aanspraken hebben zich in den laatsten tijd nog versterkt, doordat de Vereenigde Staten van Amerika in het kader van de Engelsche gedachtenwereld werden opgenomen. Zoo ontstond sinds den eersten wereldoorlog het geloof aan een Engelsch-Amerikaansche zending tot waarborg van de Westersche civilisatie tegenover de revolutionaire krachten van het nieuwe Europa. Daardoor werd de kloof tusschen Engeland en overnemen van de roomsch-roode coalitie beëindigde men van iemand, die zijn politieke carrière als minister-president zou hebben verwacht.

LEENDERT SWANEVELD
Krantenkniptels
Parkstraat 105 - Den Haag
Tel. 112310 - Postrek. 185273
Model 7b
Nederland
Den Haag
M E I 1942

HANS EBERT.
De synthese in den oorlog, door Jhr. Mr. D. J. de Geer. — Uitg. D. van Sijm en Zonen, R'dam.
Bij ons, nationaalsocialisten, heeft de naam De Geer nu niet bepaald een aangenamen klank. Op de talrijke oorzaken daarvan behoeven wij bij deze bespreking niet nader in te gaan, daar zulks elders reeds in afdoende mate geschiedde. Ons beperkende tot de brochure zelf, vallen mede in verband met vroegere publicaties in dit maandblad toch nog wel enkele opmerkingen te maken, die wij onzen lezers niet willen onthouden.
De dragende gedachte van Jhr. De Geer's betoog is, dat op één (overigens belangrijk) punt de belligerenten het eens zijn, nl. over de vraag of na den oorlog de souvereiniteit der kleine staten onbeperkt moet worden gehandhaafd, of dat zij in grotere gemeenschappen moeten opgaan. De schrijver constateert, dat beide strijdende partijen het er over eens zijn, dat een dergelijke onbeperkte souvereiniteit in de toekomst niet zal kunnen worden gehandhaafd.

Dit is het element van synthese, dat volgens den schrijver tot een vrede door overleg zou kunnen leiden. Terecht merkt hij op, dat het dictaat van Versailles door wat wij steeds de Balkaniseering van Europa noemen een daaraan diametraal tegenovergestelde marschroute heeft gevolgd.
Hoe juist de constatering van Jhr. De Geer op zichzelf ook mag zijn, toch meenen wij dat hij uiterlijken schijn en werkelijkheid verwisselt. De Duitse orderingsidee wordt gedragen door de Rijks-gedachte, een gedachte, die typisch organisch is en stoelt op den feitelijken gang der historie. De Angelsaksische plannen kennen geen pyramidaal-hiërarchischen opbouw en houden dus geen rekening met de historisch gegroeide structuur en architectonischen opbouw van Europa. Vooral dient echter niet vergeten te worden, dat de Angelsaksische mogendheden een verbond gesloten hebben met den vijand van iedere cultuur en iedere hoogere levensuiting, het bolsjewisme, dat uit geen hunner plannen meer weg te denken valt. Iedere vergelijking van het Duitse met het Angelsaksische standpunt gaat dus „von vorn herein” mank. Het treft ons, dat in het overigens zoo met bijbelteksten doorspekte betoog van Jhr. De Geer op deze culturele balast der Angelsaksers, die juist voor iedereen vorm van religieusiteit zoo uiterst gevaarlijk is, niet wordt gewezen. Positief in het betoog van Jhr. De Geer is de erkenning: „Na den huidige oorlog zullen de volkeren in groter verband leven dan tot dusver.” Negatief is echter zijn meening, dat de afloop van den huidige oorlog te dien opzichte onverschillig zal zijn, niets is minder waar, een gelukkig ondenkbare overwinning der Angelsaksers zou de bolsjewiseering van Europa beteekenen, het is juist om dit te voorkomen, dat ook Nederlanders in groote getale aan achter het Oostfront strijden en werken. Wanneer Jhr. De Geer dan schrijft: „De komende vrede zal staan in het teeken van saambinding der staten, hun inschakeling in een grooter geheel, zonder dat dit aan hun vrijheid en gelijkerechtigheid binnen dat geheel zal behoeven te kort te doen”, dan kunnen wij deze, zijn meening, volkomen onderschrijven, echter met die beperking, dat zulks in Europa alleen zal kunnen geschieden, wanneer Duitschlands overwinning een volkomene zij, althans zoo volkomen, dat het Rijk in den zin van ons artikel in deze aflevering getiteld: „Nederland en het Rijk”, verwezenlijkt zal kunnen worden. Het spreekt wel van zelf, dat de stelling van Jhr. De Geer, dat tenslotte toch overleg zal moeten worden gepleegd, door ons niet kan worden onderschreven, er zijn vijanden, waarmede men nooit overleg

kan plegen, zulk een vijand is het bolsjewisme!
Kortelings komt Jhr. De Geer ook nog over het probleem der neutraliteit te spreken. Hij zegt dan: „Verdedigd is de stelling dat in een waarlijk neutraal land de pers zich van het uitspreken van voorkeur voor een der partijen behoort te onthouden en dat, zoo zij dit niet vrijwillig doet, het gouvernement haar daartoe dient te nopen.” Dit is een van de weinige keeren, dat wij het wonder beleefden, dat iemand die steeds op parlementair-democratisch standpunt stond, dit prijs gaf ten bate van een, dat wij zelf steeds innamen. In ons artikel „Nederland en de Oorlog” van 15 September 1939 hielden wij reeds een warm pleidooi voor de neutraliteit des gemoeds en toonden wij aan, dat het stellen van de schuldvraag in dit verband voor hem, die werkelijk neutraal wil zijn een ijdel beginnen is. Het is te betreuren, dat Jhr. De Geer zich toen niet reeds tot dit eenig aanvaardbare neutraliteitsbegrip had opgewerkt.
Zeer terecht wijst Jhr. De Geer op de geestelijke ontwringing, die bepaalde volkeren heeft aangetast en uit het voorbeeld, dat hij aanhaalt, hij schrijft nl. letterlijk: „Een haat, die thans reeds een verwaasde heeft doen schrijven, dat na den oorlog alle geslachtsrijpe burgers uit een bepaald land zullen moeten worden gesteriliseerd, opdat binnen afzienbaren tijd de geheele bevolking van dat land zal uitsterven”, blijkt duidelijk dat hij daarmee de joden bedoeld en de Angelsaksers die een geschrijf als van den door hem aangehaalde joodschen scribent toelaten en zelfs toejuichen. Uit deze passage blijkt, dat Jhr. De Geer toch althans iets beseft van de nihilistische woede, die schuil gaat achter de schoon schijnende plannen tot wereldhervorming, die aan gene zijde van de Noordzee en den Atlantischen Oceaan worden uitgewerkt. Het is voor de toekomstige ordening van Europa dus ook volgens hem toch ook weer niet zóó onverschillig hoe de afloop van den huidige krijg zal zijn.
Zijn these van de grotere gemeenschappen uitwerkende, schrijft Jhr. De Geer: „In het verleden is de vrede altijd gediend geworden, wanneer kleinere, op zichzelf staande éénheden kwamen te leven in een groter verband.” En dan verder: „Telkens wanneer boven de elkaar tevoren beoorlogende gemeenschappen zich vormde een rechtsgemeenschap, waaraan allen zich verbonden gevoelden, was het met het onderling krigsvoeren gedaan. Zelfs is dit de éénige manier gebleken waarop de oorlog overwonnen werd. Alle andere middelen hielpen slechts tijdelijk.” In zijn algemeenheid kunnen wij het hier geschrevene aanvaarden, doch weer is vergeten, dat aller-

belangrijkste element, dat het niet onverschillig is wie, dat wil zeggen welke macht aan zulk een grotere gemeenschap zijn rechtsorde verleent. Reeds in de Januari-aflevering 1934 van dit maandblad schreven wij in een artikel getiteld „Macht en Vrede”. „Op het Europeesche Continent is de toestand hooploos dan ooit te voren, zij die den wereldoorlog wonnen, verloren door gebrek aan eenheid, aan dadendrang en aan organisatorisch talent den vrede” en even verderop: „Nu moet eerstdaags alles opnieuw gebeuren, om de geschiedenis een bescheiden stap vooruit te brengen. Laten wij hopen, dat de overwinnaren van morgen beter tegen hun schoone taak opgewassen zullen zijn dan die van gisteren.” Welnu zulk een organisatorisch talent wordt in Europa slechts door het Groot-Duitsche Rijk tegenwoordig. Ordening door overleg zou leiden tot een staatsrechtelijke misgeboorte als wijlen de Volkerenbond. Alleen onder de hegemonie van het Rijk zal Europa langere tijd de zegeningen van een rechtvaardigen vrede door macht genieten. Ieder overleg draagt de kiem van de aan het compromis steeds eigen zwakte in zich.
Ook de gedachte, dat willekeurige gemeenschappen willekeurig zouden kunnen worden samengenomen is anorganisch, d.w.z. individualistisch-atomistisch gedacht. Wat wel mogelijk is, is hetgeen wij in het zoo juist genoemde artikel schreven: „Het laat zich eerder denken, dat op de vorming van staten, die een volk — een natie — omvatten zal volgen de vorming van grotere verbanden, die een geheel ras zullen omspannen.” En verderop: „Toch zullen zich in een niet te verre toekomst uit de nationale staten rassenstaten vormen, en uit de rassenstaten onder hegemonie van een dier staten continentale imperia, die binnen die continenten den vrede door macht zullen handhaven.” De huidige worsteling gaat er nu juist om, welke macht die ordening ter hand zal kunnen nemen. Het aan hooge zedelijke normen gebonden volks-socialisme of het ledere geestelijke categorie vernietigende bolsjewisme.
Keeren wij terug tot de onderhavige brochure. Als Jhr. De Geer stelt: „Voor vrees, dat de geschetste ontwikkeling nationale goederen in gevaar zou moeten brengen bestaat geen grond. Aan de vrijheid der naties zal deze ontwikkeling evenmin afbreuk behoeven te doen als tot dusver de vrijheid van den burger werd gedeerd doordat hij een deel van het staatsgeheel vormde en dus zijn vrijheid zijn begrenzing vond in die van anderen”, dan blijkt daaruit, dat de schrijver een beter begrip toont voor de innerlijke structuur van een, op volk-

men van iemand, die zijn politieke carrière als minister-president in een roomsch-roode coalitie beëindigde zou hebben verwacht. Hetzelfde geldt voor de laatste aanhaling, die wij ter wille van het algemeene betoog aan Jhr. De Geer's brochure willen ontleenen: „De booze demon wordt slechts overwonnen, indien de lijn der geschiedenis wordt doorgetrokken, d.w.z. indien het komt tot de vorming van grotere rechtsgemeenschappen. De autonomie der afzonderlijke staten en hun gelijkerechtigheid, behoeft daardoor niet te worden aangetast. Ook dit leert de historie. Grote vrijheid voor de samenstellende deelen, en dientengevolge groote verscheidenheid in de wetgeving en zelfs in den staatsrechtelijken opbouw, deed zich herhaaldelijk voor,” en dan vooral voor de uit zijn pen belangrijke zinnen: „Waar het op aan komt is slechts, dat het staatsrechtelijk verband de feitelijk reeds bestaande saamhoorigheid tot uiting brengt en tot levende werkelijkheid maakt. Dit af te wijzen op grond van gehechtheid aan het verleden, ware een prijsgeven van de toekomst.” Alvorens de bespreking van dit zeer merkwaardig geschrijf te beëindigen, dat de kentering der geesten in een helder daglicht stelt, willen wij niet nalaten op te merken, dat het ons ontgaat, waarom de gereformeerde jood Da Costa erbij te pas gebracht moet worden en dat het ons evenmin duidelijk is, wat bijbelteksten met een politiek betoog te maken kunnen hebben. Dit riekt naar het jodenregiment en het politieke Christendom van weleer.
WILLEM H. HAIGHTON

BINNENLAND

De brochure van „een vergeten burger”

Jhr. mr. D. J. de Geer over „De synthese in den oorlog”

De heer de Geer, die in Februari van het vorige jaar uit Londen naar den Haag kwam, om, zooals hij toen heeft verklaard, hier als „een vergeten burger” te leven, is plots weer in de openbaarheid getreden als schrijver van een bij D. van Sijn en Zonen te Rotterdam verschenen brochure: „De Synthese in den Oorlog”. In een „Woord vooraf” rechtvaardigt de heer de Geer zijn komst naar Holland. Dit inleidend woord is vreemd aan den inhoud van het geschrift; de brochure zelf heeft niet veel om 't lijf en verheft zich niet boven het peil van een colportage-tractaatje. De vraag zal opkomen of deze brochure niet geschreven werd ter wille van het „Woord vooraf”. Wij laten hier den heer de Geer aan het woord:

„In Mei 1940 heb ik het land verlaten. Niet als „réfugié”. Maar als Minister. Indien ik geen Minister ware geweest, had ik het land niet verlaten.

Een consequentie hiervan was, dat, toen ik als Minister was afgetreden, mijn plaats weer in het land was.

Mijn terugkeer was dus consequent en normaal.

Ik heb dan ook uitsluitend getwijfeld aan de mogelijkheid van mijn terugkeer, niet aan de juistheid daarvan.

Toen de mogelijkheid bleek te bestaan, heb ik de consequentie van mijn aftreden getrokken en mij als ambteloos burger gegeven naar het land, dat ik als ambteloos burger in Mei 1940 niet verlaten zou hebben.

Wie zich over mijn terugkeer verwonderd heeft, vinde in deze weinige woorden de toelichting.

Ik duid niemand euvel, dat hij een ander inzicht heeft, maar stel wel prijs op eerbiediging van het mijne.

Politieke beteekenis had mijn terugkeer niet.

Er waren menschen, die vreesden dat er politieke beteekenis achter gezocht zou worden en die mij daarom terugkeer ont-rieden.

Ik was van een andere zienswijze, doch respecteerde de hunne.

Dat zij dit de mijne niet hebben gedaan en — nog wel in een situatie waarin verweer onmogelijk was — mijn houding in een onjuist licht hebben gesteld, heeft mij pijnlijk getroffen.

Ik wil aannemen, dat misverstand en oorlogsbevangenheid daaraan deel hebben gehad. Daar bovendien de nauwkeurige tekst der aantijging mij niet bekend werd, omdat ik de zaak van derden vernam, moet ik mij van een te positief oordeel onthouden.

Overigens is een concreet verweer ook nu nog onmogelijk. Reeds wegens de beperking die de oorlogstoestand oplegt. Ik hoop, dat eerlang de tijd zal aanbreken, waarop het „hoor en wederhoor” in vol-len omvang zal kunnen worden toegepast.

Slechts moge, ter rechtzetting van enkele der verhalen die hier te lande hebben geloopt, nog worden meegedeeld: dat ik op 3 September 1940 ben afgetreden als Minister; op 5 November 1940 naar Portugal ben gevlogen; daar drie maanden heb vertoefd in de kustplaats Estoril en op 4 Februari 1941 per vliegtuig naar Barcelona ben gegaan, op 5 Februari per vliegtuig naar Berlijn, en op 6 Februari per D-trein naar den Haag. Deze route van Portugal naar Holland was de éé-nig-mogelijke, wilde men vlug en zonder veel omslag de reis volbrengen, en werd dan ook door tal van „gestrande” Hollanders gekozen; anderen, die der spoortrein door Frankrijk gingen, deden daar een kleine 14 dagen over.

Tot zoover het „Woord vooraf”. Wat verder den inhoud der brochure betreft, de heer de Geer stelt vast, „dat het de hoogste tijd is, tot bezinning te komen”. Met geen woord reppend van „de nieuwe orde” na den oorlog, voorspelt hij, „dat na den oorlog veel dingen anders zullen wezen dan tevoren”. Aan één verandering kan nauwelijks getwijfeld worden, zegt hij, n.l. dat na den huidige oorlog de volken in grooter verband zullen leven dan tot dusver.” Op dit punt denken de beide elkaar thans bestrijdende groot-machten in gelijke richting.

„Dit is — vervolgt de heer de Geer — een lichtpunt in dezen donkeren tijd. Het vormt de synthese onder de bestaande tegenstellingen.

Te meer te betreuren is, dat zij op grond van deze gemeenschappelijke visie niet reeds veel eerder tot saamspreking gekomen zijn. Er zijn momenten in dezen oorlog geweest, — met name ook na de rede van den Führer van het Deutsche Rijk op 19 Juli 1940 — waarop daartoe alle aanleiding had bestaan. En er is geen reden om a priori aan te nemen, dat zulk een saamspreking tot onvruchtbaarheid zou zijn gedoemd geweest of slechts zou hebben kunnen slagen ten koste van beginsel-offers. Doelmatige afteekening van de grootere éénheden, de waarborging van voldoende vrijheid binnen die één-heden, vormden geen onoplosbare pro-blemen. Indien men het verleden ver-leden gelaten had en over de door haat en wantrouwen geslagen kloven elkaar de hand had gereikt, zou een aanneme-lijke vormgeving aan het beiderzijds ge-stelde desideratum waarschijnlijk te vin-den geweest zijn.

Men heeft daarvan echter niet willen weten en het bloedig drama is onver-stoord voortgezet.

Een oceaán van ellende is nu sedert het begin van den krijg over de wereld uitgestort. In land na land zijn heka-tomben van menschen aangericht; heele stadsdeelen bezweken; kerken, ziekenhui-zen, monumentale gebouwen, met een rijk verleden en een hooge kunstwaarde, verwoest; vrouwen en kinderen opgejaagd, uitgehongerd, vermorzeld; miljoenen op de vreeselijkste wijze verminkt. Econo-misch is onmetelijke schade gedaan. De welvaart, door geslachten opgebouwd, is voor een groot deel vernietigd. Een ver-arming is ingetreden, waarvan de om-vang eerst in het uur der ontwakning zal blijken. De geestelijke ontwrichting is, zoo mogelijk, nog grooter. Ziedende haat heeft de geesten van heele volken ver-giftigd. Een haat, die thans reeds een verdwaasde heeft doen schrijven, dat na den oorlog alle geslachtsrijpe burgers uit een bepaald land zullen moeten worden gesteriliseerd, opdat binnen afzienbaren tijd de geheele bevolking van dat land zal uitsterven. Het „homo homini lupus” — de mensch is een wolf voor zijn naaste — viert op lugubere wijze hoogtij.

Het einde van dit alles is nog niet te voorzien. Als het tenslotte komt, zal het een gestalte dragen als door niemand be-oogd of begeerd is.

Tenzij alsnog bezinning intreedt.

D.w.z., tenzij in dit schrikkelijk uur de strijdende partijen de kracht vinden om, over afgronden van haat en vijandschap heen, elkaar de hand te reiken tot over-leg op den grondslag van de éénheid van gedachte, die op een voornaam punt tus-schen hen bestaat.”

En de heer de Geer besluit zijn bro-chure:

„Er blijft reden, te gelooven en te hopen.

In de geschiedenis der menschheid is nauwelijks een groote hervorming of vooruitgang te noemen, of de weg daar-heen liep door de diepte.

Gods doen kan zijn als dat van den beeldhouwer, die door harde slagen uit een ruw stuk marmer iets waardevols voortbrengt.

„Hij doorwondt en Zijn handen heelen” staat in het boek Job. De wonde-zelve, die Hij slaat, kan heeling zijn.

Het oordeel, dat thans over de wereld gaat, kan tot haar vrede dienen. In gees-telijk opzicht. Maar óók in dien zin, dat het komende generaties tegen strijdorgiën als waarvan wij nu getuigen zijn, behoedt.

Laat ons in geen geval Zijn geest weer-staan.

Toen op het Kerstfeest van 1940 in een Engelsche kerk in Portugal het uit het Duitsch vertaalde „Silent night, sacred night”, werd aangeheven, moest schrijver dezes er aan denken, hoe op dienzelfden dag, niet alleen in zijn vaderland, maar óók in Duitschland, dit lied door mil-lioenen gezongen werd. En met weemoed vervulde weer de gedachte, dat menschen met dezelfde geestelijke behoeften, thans meedoogenloos op elkaar worden losgela-ten. Dien gruwel voor de toekomst te kee-ren, is een bezielend ideaal voor allen, die deze wereld gaarne iets beter zouden ach-terlaten dan zij haar gevonden hebben”.

Oud-minister De Geer komt tot inzicht

Berouw komt nooit te laat

Er is dezer dagen een brochure verschenen van de hand van oud-minister De Geer, die opzien gebaard heeft. Het is slechts uiterst zelden, dat een van de oude Nederlandse bewindslieden, die vóór Mei 1940 meenden 'slands lot te kunnen medebepalen, thans aan het woord komt. Te opmerkelijker is het nog juist deze stem te horen, de stem van een man, die reeds ver in zijn levensavond, nog geheel staand in de tijd, die in geest en middelen tot een vorige eeuw behoorde, zulke dramatische gebeurtenissen mee moest maken.

Tijdens de débâcle van het parlementaire regiem vlak voor de oorlog genoodzaakt een rol te spelen in de vorming der steeds sneller wisselende en steeds zwakker wordende kabinetten, maakte hij de vlucht der regering naar Londen mee, nam daar zijn ontslag om nog onbekende redenen, werd — zo luidde het verhaal van de Londense radio — belast met een zending naar Indië, staakte echter te Lissabon zijn reis en wist van daaruit via Berlijn weer Nederland te bereiken, om daar, zoals hij zelf verklaarde, verder als „vergeten burger” te leven.

Thans echter verbreekt hij het stilzwijgen — en komt dus nog eenmaal oud-minister De Geer aan het woord.

Wij twijfelen er dan ook niet aan, of deze brochure zal bij duizenden exemplaren verkocht worden, want een ieder zal nieuwsgierig zijn, te vernemen, wat deze stem uit een andere tijd — hoe lang lijkt die al weer achter ons te liggen! — thans te beweren heeft en waarom hij spreekt.

Wij vrezen, dat het grootste aantal der kopers in hun verwachtingen bedrogen zullen uitkomen, want van enigerlei opzienbarende onthulling, van enige uitleg van wat er voor en na de vlucht naar Londen gebeurde, is geen sprake. De brochure is een betoog over de noden en ellenden van de oorlog, over de vredeswil, die immer in het Nederlandse hart en — volgens den schrijver — ook in de Nederlandse politiek, geleefd heeft. Dit laatste menen wij te mogen betwijfelen; men dient de vrede niet door zichzelf weerloos te maken en ondertussen naar harte-lust op den buurman te schelden, terwijl men tot eigen redding op de kracht van een anderen buurman vertrouwt.

Intussen zou deze hele brochure volstrekt onbelangrijk zijn en niet uitsteken boven al het eindeloze vredesgepraat zonder daden, van vóór Mei 1940, indien er niet enkele uitlatingen in voorkwamen, die getuigen van een nieuw inzicht en ook — gezien de instelling en de positie van De Geer — van moed. En dat is iets wat in iemand van zijn leeftijd en zijn verleden zeker gewaardeerd moet worden.

de werkelijkheid maakt. Dit af te wijzen op grond van gehechtheid aan het verleden, ware een prijsgeven van de toekomst. Ook hier geldt, dat wie zijn leven zal willen behouden, het zal verliezen.

Naar de mening van den schrijver heerst bij beide partijen thans t.a.v. dit standpunt feitelijk gelijkheid van inzicht en was op grond van deze gelijkheid de vrede nog mogelijk geweest.

Te meer te betreuren is, dat zij op grond van deze gemeenschappelijke visie niet reeds veel eerder tot saamspreking gekomen zijn. Er zijn momenten in deze oorlog geweest, — met name ook na de rede van den Führer van het Duitse Rijk op 19 Juli 1940 — waarop daartoe alle aanleiding had bestaan. En er is geen reden om a priori aan te nemen, dat zulk een saamspreking tot onvruchtbaarheid zou zijn gedoemd geweest of slechts zou hebben kunnen slagen ten koste van beginseloffers. Doelmatige aftekening van de grotere eenheden, en waarborging van voldoende vrijheid binnen die eenheden, vormden geen onoplosbare problemen. Indien men het verleden verleden gelaten had en over de door haat en wantrouwen geslagen kloven elkaar de hand had gereikt, zou een aannemelijke vormgeving aan het beiderzijds gestelde desideratum waarschijnlijk te vinden geweest zijn.

Hierin ligt de grote betekenis van deze brochure: de erkenning dat het verleden nooit terugkomt en dat de toestand zich ontwikkelt „hoe de oorlog ook moge aflopen”, naar een samenbundeling der volkeren en staten in groter verband.

Deze verklaring van den Christelijk-Historischen De Geer — in een tijd, dat hij zeer goed verder had kunnen zwijgen — getuigt van een overtuiging, die in Christelijk-Historische kringen beroering zal verwekken.

Mogen daar velen tot gelijk inzicht komen en aldus zich eindelijk afwenden van de eeuwige terugblik naar het verleden; mogen ook in deze kringen velen eindelijk de groei der dingen aanvaarden en bereid zijn naar een nieuwe toekomst te zien. Het kan de taak van ons volk slechts verlichten. Het is de verdienste van mr. De Geer thans in de starre Christelijk-Historische muur althans het begin van een bres te hebben geschoten.

Wie daar niet naar hem luisteren willen, die zouden wij — om onzerzijds nu ook eens in „de tale Kananans” te spreken — willen herinneren aan Lucas 17:31, 32, waarin het heet: „en wie op de akker zijn, die keren desgelijks niet naar hetgeen dat achter is. Gedenkt aan de vrouw van Lot”.

Ook de vrouw van Lot kon het oude niet vergeten... en werd een zoutpilaar. De zulken zullen thans ook ongetwijfeld De Geer voor „verrader” schelden; dat is dan zijn dank — gelijk het dat voor velen van ons is geweest — en zijn straf voor een politieke rol voor de oorlog, die met dit alles in lijnrechte tegenspraak was.

Want dat die straf verdiend is, mogen wij nooit vergeten, al kunnen wij thans als eerlijke Nederlanders, waardering hebben voor zijn openlijk woord.

Maar waarom is dat niet vroeger gekomen?

De schrijver gaat uit van zijn overtuiging, dat de loop der wereld Gods raadsbesluit is. Wij halen aan:

„Aan de beweging van de ontwikkeling die God in de loop der tijden gelegd heeft, kan niets of rijkdom zich onttrekken. En ook de meest verklaarde en moedigste tegenstander van de Geest der Eeuw (geheel iets anders dan de loop der eeuw) ondervindt in zichzelf zowel als in alles wat hem omringt, dat hij een zoon zijns tijds blijft.”

En dan erkent De Geer een uiter belangrijke verandering in de constellatie van onze tijd. Luister slechts:

Dat na de oorlog veel dingen anders zullen wezen dan tevoren, daarover is men het in alle landen eens geworden.

Een duidelijke omschrijving, wat anders zal zijn, en hoe het dan wezen zal, is nog weinig gegeven.

Misschien is daarover ook minder overeenstemming. Maar er is één verandering — en juist éne, die de internationale politiek raakt — waaraan nauwelijks getwijfeld wordt!

Na de huidige oorlog zullen de volken in groter verband leven dan tot dusver.

De toestand van volstrekte soevereiniteit van een onbepaald aantal naast elkaar en geheel los van elkaar levende staten, zoals wij die tot nu toe hebben gekend, zal zich niet handhaven.

Hoe de nieuwe „grotere eenheden” zullen zijn samengesteld, weten wij nu nog niet. Met het karakter, de geschiedenis en de behoefte van elke natie, ook de kleine, zal daarbij vanzelf rekening zijn te houden. Maar wel weten wij, dat er in elk geval, op bredere voet dan thans, groepsvorming onder de volken zal zijn. Een groepsvorming, die zowel politiek als economisch geïntegreerd zal zijn en waaraan geen natie, allerminst een kleine, zich op den duur zal kunnen onttrekken. Reeds omdat wie onder de gewijzigde verhoudingen in steriel isolement heel zou willen zoeken, zijn economisch bestaan in gevaar zou brengen.

Voor vrees, dat de geschatste ontwikkeling nationale goederen in gevaar zou moeten brengen, bestaat geen grond. Aan de vrijheid der naties zal deze ontwikkeling evenmin afbreuk behoeven te doen als tot dusver de vrijheid van den burger werd gedeerd doordat hij een deel van het staatsgeheel vormde en dus zijn vrijheid naar begrenzing vond in die van anderen. Slechts de anarchist kan tegen dit laatste bezwaar hebben. Op internationaal gebied de „anarchie” te vervangen door organisatie, is een doel dat een ieder, die de samenleving der volken op hoger peil wil brengen, moet toelaten.

De volstrekte soevereiniteit der afzonderlijke staten zal daarbij ongetwijfeld niet kunnen worden gehandhaafd. Maar wie om die reden afwijzend zou willen staan, behoort toch vooraf te bedenken, om welke hoogst ernstige dingen het hier gaat.

In de Duitse Statenbond leefden monarchieën en republieken naast elkaar.

Waar het op aankomt, is slechts, dat een staatsrechtelijk verband de feitelijk reeds bestaande saamhorigheid tot uiting kan en tot leven-

Vóór Mei 1940 heeft De Geer naar hartelust meegedaan in het koor van hen, die het nieuwe, dat groeide in Europa, hoonden, heeft hij medegeholpen, die Nederlanders, die zich wel tot een Europese eenheid in groter verband bekenden, verdacht te maken en te doen gevangen nemen, heeft hij niet zich gekeerd tegen de terreur, die zoveel nodeloos leed heeft veroorzaakt. En is hij door zijn houding dus mede-schuldig geweest juist aan het verstoren van die vrede, die hij thans zozeer betreurt.

Overigens — hoe groot ook de binnenlandse betekenis van de Geer's uitlatingen mogen zijn — aan het herstel van de vrede thans, op de door hem genoemde grondslag, geloven wij niet.

Dan zou er nog heel wat moeten veranderen. Het is immers niet voldoende, dat er alleen maar t.a.v. dit punt overeenstemming zal zijn. Want de eenheid die in Europa groeit, zal zijn een socialistische eenheid van socialistische volksgemeenschappen — wat er aan de overzijde zal groeien kan niet anders zijn, dan een reconstructie van nieuwe liberaal-kapitalistische imperia. En daartussen is geen compromis mogelijk. Hetzij dan dat eindelijk de volken van Engeland en Amerika dit alles moe zouden worden en op hun beurt omvorming van hun landen in socialistische geest zouden weten door te zetten. En hoewel er symptomen zijn van een groeiend verzet — wij zien dit toch nog niet gebeuren.

Ons, socialisten, heeft De Geer in dit geschriftje dus weinig te zeggen. Dat het groeiende Europa, dat zich thans reeds onder de oorlogsschaduw begint af te tekenen, een socialistische eenheid onder Duitse leiding zal worden, zien wij reeds lang. En dat dit een eenheid zal zijn, niet van een ongedifferentieerde massa, maar van bewuste, nationale volksgemeenschappen, daarvoor staan ons borg de denkbeelden, die daaromtrent in Duitsland bestaan — en het ontwaken tot nieuw leven in de volkeren zelf.

Ook verder is, op grond van een lang anti-socialistisch verleden en op grond van volstrekt verschillende levenshouding, de afstand tussen de regenten-figuur van De Geer en het bewuste, door het volk gedragen socialisme, te groot om nog veel woorden aan De Geer te verspillen. Wij hebben zijn brochure slechts uitvoerig onder de aandacht gebracht, als symptoom van groeiend inzicht en als zijnde belangrijk voor de binnenlandse verhoudingen.

Volledigheidshalve willen wij hier nog aan toevoegen, dat de brochure vooraf wordt gegaan door een voorwoord, waarin mr. De Geer een overzicht geeft van zijn „reizen” na Mei 1940.

„In Mei 1940 heb ik het land verlaten”, aldus de schrijver. Niet als „réfugié”. Maar als minister. Indien ik geen minister ware geweest, had ik het land niet verlaten. Een consequentie hiervan was, dat, toen ik als minister was afgetreden, mijn plaats weer in het land was. Mijn terugkeer was dus consequent en normaal. Ik heb dan ook uitsluitend getwijfeld aan de mogelijkheid van mijn terugkeer, niet aan de juistheid daarvan. Toen de mogelijkheid bleek te bestaan, heb ik de consequentie van mijn aftreden getrokken en mij als ambtelos burger begeven naar het land, dat ik als ambtelos burger in Mei 1940 niet verlaten zou hebben. Wie zich over mijn terugkeer verwonderd heeft, vinde in deze weinige woorden de toelichting.”

Ook dit betoeg dunkt ons zwak. Wie als minister de benen neemt maar als burger zich verplicht voelt naar moeders pappot terug te keren „om daar verder rustig te leven”, heeft naar onze mening toch weinig begrip van verantwoordelijkheid jegens zijn volk. Waarom overigens dan niet dadelijk afgetreden? Maar dat alles is oude geschiedenis en in het licht der vraagstukken van vandaag onbelangrijk.

Zijn terugreis naar Nederland beschrijft De Geer aldus:

Slechts moge, ter rechtzetting van enkele der verhalen, die hier te lande hebben gelopen, nog worden meege-deeld:

dat ik op 3 September 1940 ben afgetreden als Minister; op 5 November 1940 naar Portugal ben gevlogen; daar drie maanden heb vertoefd in de kustplaats Estoril en op 4 Februari 1941 per vliegtuig naar Barcelona ben gegaan, op 5 Februari per vliegtuig naar Berlijn, en op 6 Februari per D-trein naar Den Haag. Deze route van Portugal naar Holland was de enig-mogelijke, wilde men vlug en zonder veel omslag de reis volbrengen, en werd dan ook door tal van „gestrande” Hollanders gekozen; anderen, die per spoorlijn door Frankrijk gingen, deden daar een kleine 14 dagen over.

Dit om een einde te maken aan daaromtrent lopende geruchten.

En daarmee hebben wij aan deze oude stem uit een ver verleden alle aandacht gegeven, die zij verdient. Dat zij haar werk moge doen in de eigen kring van gelijkzindigen is tenslotte — en dit van harte — onze wens.

„De synthese in de oorlog”, door Jhr. ar. D. J. de Geer.

DE SYNTHESE IN DEN OORLOG

Een brochure van jhr mr D. J. de Geer

VERMANENDE WOORDEN TOT ALLEN, DIE ONDER DEN OORLOG LIJDEN

Jhr Mr de Geer laat aan zijn eigenlijke geschrift een kort woord voorafgaan, dat vreemd is aan den inhoud van de brochure, maar waartoe hij zich gedrongen gevoelde, nu de gelegenheid zich bood:

In Mei 1940 heb ik het land verlaten. Niet als „réfugié". Maar als Minister. Indien ik geen Minister ware geweest, had ik het land niet verlaten. Een consequentie hiervan was, dat, toen ik als Minister was afgetreden, mijn plaats weer in het land was. Mijn terugkeer was dus consequent en normaal. Ik heb dan ook uitsluitend getwijfeld aan de mogelijkheid van mijn terugkeer, niet aan de juistheid daarvan. Toen de mogelijkheid bleek te bestaan, heb ik de consequentie van mijn aftreden getrokken en mij als ambteloos burger begeven naar het land, dat ik als ambteloos burger in Mei 1940 niet verlaten zou hebben.

Wie zich over mijn terugkeer verwonderd heeft, vinde in deze weinige woorden de toelichting.

Ik duid niemand euvel, dat hij een ander vóór den oorlog scheidde.

De oud-ministerpresident, Jhr Mr D. J. de Geer, heeft een brochure het licht doen zien. Deze man van diepe Christelijke overtuiging, die het lot van het Rijk der Nederlanden als geen ander van nabij heeft beleefd, voelt zich thans, nu de wereld in haar wegen kraakt, nu ons vaderland wellicht op het dieptepunt van ellende is gekomen, gedrongen te zoeken naar „de synthese in den oorlog". Hij, die als ambteloos burger zijn leven verder wilde doorbrennen, heeft het woord hernomen om ons volk speciaal en, tevens de wereld toe te roepen zich te bezinnen voordat het tijdstip gekomen is „waarop niets meer af te breken zal zijn".

Wij leggen deze brochure in uitvoerig uittreksel aan onze lezers voor in de vaste overtuiging, dat de woorden van dezen gereeder, die de wijsheid der jaren paart aan de kennis, vergaard gedurende een lange carrière, tot ons allen zullen doordringen. Zijn kijk op den toestand draagt het stempel van autoriteit.

Moge hij in de eerste plaats er in slagen zijn synthese te brengen in ons volk, waar de tegenstellingen in onze dagen zoo scherp zijn.

De tekst der brochure

De beschaafde wereld is op weg naar zelfverniëting, zoo begint mr De Geer zijn brochure.

In steeds onbesuisder vaart, waarbij alle remmen en teugels zijn losgelaten. Kan zij niet de wijsheid hebben dit in te zien en de kracht om aan dien hellegang een eind te maken? Het antwoord zoo bevestigend kunnen zijn, wanneer één oogenblik de wereld zich als een geheel kon zien, waarvan alle deelen bij elkaars bestaan en welvaart belang hebben. Zoolang dat oogenblik niet intreedt en het ééne deel meent zijn toekomst op de ineenstorting van het andere te kunnen bouwen, bestaat er weinig hoop. Vernietiging blijft dan het doel. Weliswaar éézijdige vernietiging. Maar wederzijds nagestreefd. Met een pariteit van krachten, die, hoe ook de afloop zal zijn, voor allen het ergste doet vreezen.

En oorlog, als thans de krachten der beschaafde wereld verteert, heeft de menscheit tot dusver niet gekend. Over de geheele wereld woedt nu een krijg, die allen weerbaren man, allen rijkdom, alle bedrijfs capaciteit, alle energie van alle toonaangevende naties opeischt en uitmergelt.

Niet alleen de omvang, ook het wapentuig van dezen oorlog is zonder voorbeeld in de geschiedenis. De wetenschap heeft in de laatste eeuw wonderen verricht ter verrijking van het leven. Zij vindt in den oorlogstoestand, die het nationaal zelfbehoud tot inzet heeft, prikkel tot nog grooter wonderen in dienst van den dood.

Hoe lang dit alles zal voortgaan, weet niemand. Weinig twijfel behoeft te bestaan, wát de uitkomst zal zijn, indien ook nog maar b.v. gedurende een half dozijn jaren de tegenwoordige krijg met het thans te vervaardigen vernielingsapparaat in stijgende felheid zal worden voortgezet.

En de kans dááror is niet gering.

Een steeds voortgaande uitbreiding van het oorlogsapparaat, met steeds nieuwe verwachtingen voor eigen zegepraal, en steeds nieuwe occulte voorspellingen van een plotseling einde op een al dan niet tevoren aangegeven datum, zullen er zooveel doenlijk den moed inhouden. Inmiddels zullen zich de jaren aaneenrijgen, de volkskracht alom verschrompelen, en de afbraak der wereld voortgaan, tot het tijdstip waarop niets meer af te breken zal zijn.

Dan zal de vijand mogelijk verpletterd zijn, maar op de wijze waarop Simson in zijn laatste ure de Filistijnen verpletterde....

Grootere ruimten na den oorlog

Het is de hoogste tijd tot bezinning te komen. Iedere dag uitstel van een overleg, dat tenslotte toch zal moeten komen, verkleint de kans uit de rookende puinhoopen iets te redden waarop een nieuwe toekomst kan worden opgebouwd.

Maar is overleg, met eenige kans van slagen, dan mogelijk?

Indien men het oog niet richt op wat

vóór den oorlog scheidde — en nog veel minder natuurlijk op wat tijdens den oorlog de scheiding verdiepte — maar op wat ná den oorlog zijn zal, dan behoef die vraag gelukkig niet in wanhoop te worden gesteld.

Dat na 'den oorlog veel dingen anders zullen wezen dan tevoren, daarover is men het in alle landen ééns geworden.

Een duidelijke omschrijving, wát anders zal zijn, en hoe het dan wezen zal, is nog weinig gegeven.

Misschien is dááror ook minder overeenstemming.

Maar er is één verandering — en juist ééne, die de internationale politiek raakt — waaraan nauwelijks getwijfeld wordt!

Na den huidige oorlog zullen de volken in grooter verband leven dan tot dusver.

De toestand van volstrekte souverainiteit van een onbepaald aantal naast elkaar en geheel los van elkaar levende staten, zooals wij dien tot nu toe hebben gekend, zal zich niet handhaven.

De voornaamste tegenvoeters in dezen oorlog zijn op dit punt eenstemmig.

Het Engelsche dagblad de Times, in zulke zaken gewoonlijk de spreekbuis der Regering, heeft het aldus uitgedrukt: „Politieke noch economische zelfstandigheid in den ouden zin van het woord zal in de toekomst nog mogelijk zijn voor de afzonderlijke staten van Europa."

Een Duitsch blad sprak van „samenwerking op grond van de stijgende afhankelijkheid, welke de betrekkingen tusschen de verschillende volken van Europa onderling bepaalt."

Er zal in dit opzicht dan ook een merkwaardige tegenstelling zijn tusschen het resultaat van den vorigen oorlog en dat van den tegenwoordigen. En dit onverschillig hoe de afloop van den huidige krijg zijn zal.

Bij den vrede van Versailles werden tal van nieuwe souveraine staten gesticht, waarvan sommige — zooals het gedecimeerde Oostenrijk — zelfs nauwelijks levensvatbaar hadden en nagenoeg alle als 't ware vóórbestemd waren nieuwe wrijvingsobjecten en statetsels in het internationaal ruilverkeer te vormen. De komende vrede zal staan in het teeken van saambinding der staten, hun inschakeling in een grooter geheel, zonder dat dit aan hun vrijheid en gelijkgerechtigheid binnen dat geheel zal behoeven tekort te doen.

Hoe de nieuwe „grootere eenheden" zullen zijn samengesteld, weten wij nu nog niet. Met het karakter, de geschiedenis en de behoefte van elke natie, ook de kleine, zal daarbij vanzelf rekening zijn te houden. Maar wél weten wij, dat er in elk geval, op breederen voet dan thans, groepsvorming onder de volken zal zijn. Een groepsvorming, die zoowel politiek als economisch georiënteerd zal zijn en waaraan geen natie, allerminst een kleine, zich op den duur zal kunnen onttrekken. Reeds omdat wie onder de gewijzigde verhoudingen in steriel isolement heil zou willen zoeken, zijn economisch bestaan in gevaar zou brengen.

Ik duid niemand euvel, dat hij een ander inzicht heeft, maar stel wél prijs op eerbiediging van het mijne. Politieke betekenis had mijn terugkeer niet.

Er waren mensen, die vreesden dat er politieke betekenis achter gezocht zou worden en die mij daarom terugkeer ontrieden.

Ik was van een andere zienswijze, doch respecteerde de hunne. Dat zij dit de mijne niet hebben gedaan en — nog wel in een situatie waarin verweer onmogelijk was — mijn houding in een onjuist licht hebben gesteld, heeft mij pijnlijk getroffen.

Ik wil aannemen, dat misverstand en oorlogsbevangenheid daaraan deel hebben gehad. Daar bovendien de nauwkeurige tekst der aantijging mij niet bekend werd, omdat ik de zaak van derden vernam, moet ik mij van een te positief oordeel onthouden.

Overigens is een concreet verweer ook nu nog onmogelijk. Reeds wegens de beperking die de oorlogstoestand oplegt. Ik hoop, dat eerlang de tijd zal aanbreken, waarop het „hoor en wederhoor" in vollen omvang zal kunnen worden toegepast.

In afwachting daarvan wil ik de onverdiende blaam, die mij tref, aanvaarden als een heilzaam tegenwicht tegen den onverdienden lof, die mij vaak in mijn leven is gebracht. „Het is goed", zegt Thomas à Kempis in zijn „Navolging van Christus", „dat men somtijds kwaad en slecht van ons denkt, ook als onze handelingen en voornemens goed zijn. Dat bevordert de ware nederigheid en bewaart ons voor ijdeln roem."

Slechts moge, ter rechtzetting van enkele der verhalen die hier te lande hebben geloopen, nog worden meegedeeld:

dat ik op 3 September 1940 ben afgetreden als Minister; op 5 November 1940 naar Portugal ben gevlogen; daar drie maanden heb vertoefd in de kustplaats Estoril en op 4 Februari 1941 per vliegtuig naar Barcelona ben gegaan, op 5 Februari per vliegtuig naar Berlijn, en op 6 Februari per D-trein naar den Haag. Deze route van Portugal naar Holland was de éénig-mogelijke, wilde men vlug en zonder veel omslag de reis volbrengen, en werd dan ook door tal van „gestrande" Hollanders gekozen; anderen, die per spoorwag door Frankrijk gingen, deden daar een kleine 14 dagen over.

Het neutraliteitsbegrip

Slechts op ééne oorzaak — een secondaire, maar toch belangrijke — moge in dit verband kort de aandacht worden gevestigd. Bedoeld wordt: **de uitholling van het tot dusver gangbare neutraliteitsbegrip.**

De uitholling kwam langs verschillende wegen.

Vooreerst is er zelfs geen eenstemmigheid meer, wat — in tijd van oorlog — onder „neutraliteit” te verstaan is. De klassieke leer, dat zij slechts de staatkundige gestie van de Regeering raakt, niet de uitlatingen van particuliere personen, is ernstig aangevochten. Verdedigd is de stelling, dat in een waarlijk neutraal land de pers zich van het uitspreken van voorkeur voor één der partijen behoort te onthouden en dat, zoo zij dit niet vrijwillig doet, het gouvernement haar daartoe behoort te nopen. Een gouvernement, dat ten dezen nalatig blijft — zoo werd gemeend — schiet in de handhaving zijner neutraliteit tekort.

Is reeds op die wijs de neutraliteit tot een weinig omljnd begrip gemaakt, nog meer zwendend werd haar inhoud, toen ook voor de Regeeringsgestie niet steeds dezelfde normen van toelaatbaarheid bleken te gelden. Groote en ver van het eigenlijke oorlogsterrein verwijderde mogendheden konden zich, neutraal blijvend, soms allerlei veroorloven — tot eenzijdige wapenleveranties en inbeslagnemingen toe — wat in een kleineren en in den stormhoek gelegen staat, zonder iemands tegenspraak, als een schending van zijn neutraliteit zou zijn beschouwd. Evenals op zoo menig ander punt werden ook op het onderhavige de nauwkeurig vastgestelde regelen van het volkenrecht overvleugeld door een soort gewoonterecht. **De juridische constructie week terug voor de politieke nuttigheid.**

Daar kwam dan bij, dat het **economisch karakter** van de oorlogvoering allengs in die mate werd toegespitst, dat het ook voor de meest bonafide zijnde neutrale mogendheid, ook bij haar

meest onschuldige leveranties, nauwelijks meer mogelijk was verwijten te ontgaan, van beide zijden over schending harer neutraliteit.

Ernstige twijfel is uitgesproken, of de moderne oorlogsuitrusting het voor een kleine mogendheid nog wel mogelijk maakt, met eenige kans op succes haar neutraliteit gewapenderhand te verdedigen.

Die twijfel is geopperd aan beide zijden van het oorlogsfront.

Ook aan de westelijke zijde.

Het reeds geciteerde dagblad de „Times” schreef in zijn nummer van 13 Juli 1940 daarover een uitvoerig artikel, waarvan de conclusie aldus luidde:

„Het gewijzigd karakter van den oorlog heeft een eind gemaakt aan de neutraliteit als een toevlucht voor kleine Staten. In den tijd, waarin het geweer een aanvalswapen was en een vesting een afdoende verdediging, kon een klein land zijn grenzen lang genoeg vasthouden om een aanvaller wat te denken te geven, inzonderheid indien de aanvaller tegelijk gewikkeld was in een strijd tegenover machtiger vijanden elders. Zelfs in 1914 waren de dappere, verdragende daden van het Belgische leger een wezenlijke factor in den veldtocht welke eindigde in de overwinning aan de Marne. In 1940 kon Nederlandsche en Belgische weerstand, ofschoon niet minder dapper geboden, in enkele dagen — bijna in enkele uren — worden verpletterd door lucht- en mechanische krachten en nauwelijks van invloed zijn op het verloop van den slag. Onder zulke omstandigheden verliezen de hulpbronnen van een klein land hun afschrikwekkende werking. Neutraliteit, evenals iedere andere soort van buitenlandsche politiek, is doelloos en gevaarlijk tenzij zij gedragen wordt door groote bataljons en groote oorlogsschepen.”

Ook wie van meening mocht zijn, dat hierop nog wel een en ander af te dingen ware, kan toch niet zijn oogen sluiten voor het feit, dat, indien de groote mogendheden er aldus over denken, de gewapende neutraliteit der kleine de betekenis, welke zij tot nu toe had, grotendeels zal hebben verloren. Want die betekenis berustte in het vertrouwen, dat in haar gesteld werd als „flankdekking” voor de groote belligerenten. Indien dat vertrouwen wijkt en de overtuiging gaat heerschen, dat de flankdekking geenerlei waarde meer heeft, omdat de krachten ontbreken, de neutraliteit ook maar tijdelijk met de wapenen te verdedigen, vervalt het nuttig rendement van het tot dusver door de kleine mogendheden gevolgde beleid.

Alles tezamen genomen, is het dan ook weinig te verwonderen, dat aan het neutraliteitsbegrip in zijn ouden vorm geen toekomst meer wordt toegedacht.

SYNTHESE — VOOR HET TE LAAT IS

Dat de beide elkaar thans bestrijdende grootmachten op een zeer voornaam punt in gelijke richting denken, is een lichtpunt in dezen donkeren tijd. Het vormt de synthese onder de bestaande tegenstellingen.

Te meer te betreuren is, dat zij op grond van deze gemeenschappelijke visie niet reeds veel eerder tot saamspreking gekomen zijn. Er zijn momenten in dezen oorlog geweest, — men name ook na de rede van den Führer van het Deutsche Rijk op 19 Juli 1940 — waarop daartoe alle aanleiding had bestaan. En er is geen reden om a priori aan te nemen, dat zulk een saamspreking tot onvruchtbaarheid zou zijn gedoemd geweest of slechts zou hebben kunsten slagen ten koste van beginseloffers. Doelmatige afteekening van de grootere éénheden en waarborging van voldoende vrijheid binnen die éénheden, vormden geen onoplosbare problemen. Indien men het verleden verleden gelaten had en over de door haat en wantrouwen geslagen kloven elkaar de hand had gereikt, zou een aannemelijke vormgeving aan het beiderzijds gestelde desideratum waarschijnlijk te vinden geweest zijn.

Men heeft daarvan echter niet willen weten, en het bloedig drama is onverstoord voortgezet.

Een oceaan van ellende is nu sedert het begin van den krijg over de wereld uitgestort. Ziedende haat heeft de geesten van heele volken vergiftigd. Een haat, die thans reeds een verdwaasde heeft doen schrijven, dat na den oorlog alle geslachtsrijpe burgers uit een bepaald land zullen moeten worden gesteriliseerd, opdat binnen afzienbaren tijd de geheele bevolking van dit land zal uitsterven. Het „homo homini lupus” — de mensch is een wolf voor zijn naaste — viert op lugubere wijze hoogtij.

Het einde van dit alles is nog niet te voorzien. Als het tenslotte komt, zal het een gestalte dragen als door niemand beoogd of begeerd is.

Tenzij alsnog bezinning intreedt.

D.w.z. tenzij in dit schrikkelijk uur de strijdende partijen de kracht vinden om, over afgronden van haat en vijandschap heen, elkaar de hand te reiken tot overleg op den grondslag van de eenheid van gedachte, die op een voornaam punt tusschen hen bestaat.

Er zou te meer reden zijn zich daarover te verheugen, omdat die ééne gedachte een goede gedachte is.

Brandend in veler hart is op dit oogenblik de vraag: Zal deze oorlog nog iets anders opleveren dan rouw en kommer, vernietiging van stoffelijke en geestelijke waarden, onopgeloste en onoplosbare raadselen? Zullen komende generaties aan dezen tijd kunnen denken met iets van de dankbaarheid waarmee wij thans denken aan sommige heel donkere uren van onze geschiedenis?

Tijdens den vorigen oorlog heeft bij velen dezelfde vraag geleefd.

De les van den vorigen oorlog is onvoldoende gebleken om aan ons werelddeel de nieuwe ramp te besparen.

Mogen wij thans iets beters hopen?

De door beide oorlogvoerende partijen gekoesterde verwachting biedt grond om op die vraag — mits tijdig de huidige afbraak wordt gestuit — een niet te ongunstig antwoord te geven.

Dit is geen lichtvaardig optimisme, maar een nuchter rekening houden met wat de geschiedenis leert.

In het verleden is de vrede altijd gediend geworden, wanneer kleinere, op zich zelf staande, éénheden kwamen te leven in een grooter verband. Dit onverschillig, of die kleinere éénheden waren stammen, families, steden, gewesten, kantons, staten of nog iets anders. En evenzeer onverschillig, of het grootere verband, waaronder zij kwamen te leven, den naam droeg van Staat, Bondsstaat, Statenbond, Vereenigde Provinciën, Vereenigde Staten of nog een anderen. Telkens wanneer boven de elkaar te voren beoorlogende gemeenschappen zich vormde een rechtsgemeenschap, waaraan alle zich verbonden gevoelden, was het met het onderling krijgvoeren gedaan.

De mate van zeggenschap van zulk een instantie was daarbij van secundair belang en dan ook zeer uiteenlopend. De historie kent voorbeelden van een zeer geringe zeggenschap, terwijl toch het bestaan van het hooger contact voldoende was om iedere gedachte aan onderling oorlogvoeren tusschen de samenstellende deelen uit te sluiten.

Wanneer, als uitvloeisel van dezen oorlog, de bedoelde grootere éénheden zich vormen, dan zal binnen die éénheden de

vrede verzekerd zijn. Daarnaast mag worden aangenomen, dat tusschen die éénheden zelve, doordat zij minder wrijvingsobjecten en meer armslag hebben, een vlot overleg en een goede verstandhouding gemakkelijk zullen worden bereikt.

Voor vrees, dat de geschetste ontwikkeling nationale goederen in gevaar zou moeten brengen, bestaat geen grond. Aan de vrijheid der naties zal deze ontwikkeling evenmin afbreuk behoeven te doen als tot dusver de vrijheid van den burger werd gedeerd doordat hij een deel van het

haar begrenzing vond in die van anderen. Slechts de anarchist kan tegen dit laatste bezwaar hebben. Op internationaal gebied de „anarchie” te vervangen door organisatie, is een doel dat een ieder, die de samenleving der volken op hooger peil wil brengen, moet toelachen.

De volstrekte souvereiniteit der afzonderlijke staten zal daarbij ongetwijfeld niet kunnen worden gehandhaafd. Maar wie om die reden afwijzend zou willen staan, behoort toch vooraf te bedenken, om welke hoogst ernstige dingen het hier gaat.

De booze demon van den oorlog wordt slechts overwonnen, indien de lijn der geschiedenis doorgetrokken wordt, d.w.z. indien het komt tot de vorming van grootere rechtsgemeenschappen. De autonomie der afzonderlijke staten, en hun gelijkgerechtigdheid, behoeft daarvoor niet te worden aangetast. Ook dit leert de historie. Grote vrijheid voor de samenstellende deelen, en dientengevolge groote verscheidenheid in de wetgeving en zelfs in den staatsrechtelijken opbouw, deed zich herhaaldelijk voor. In den Zwitserschen Bondsstaat had tot vóór eenige jaren ieder kanton onder meer zijn eigen strafwetboek.

In den Deutschen Statenbond leefden monarchieën en republieken naast elkaar.

Waar het op aankomt, is slechts, dat een staatsrechtelijk verband de feitelijk reeds bestaande saamhoorigheid tot uiting brengt en tot levende werkelijkheid maakt. Dit af te wijzen op grond van gehechtheid aan het verleden, ware een prijsgeven van de toekomst. Ook hier geldt, dat wie zijn leven zal willen behouden, het zal verliezen.

Of grijpen wij te hoog, indien wij meenen, dat uit dezen rampzaligen krijg iets blijvend-goeds kan voortkomen?

Het is mogelijk. Wij kennen Gods plan met dezen tijd nog niet.

Maar wij weten, dat Hij in Zijn straffen en beproevingsen vaak een zegen verborgen houdt. Zou zulk een zegen ook niet kunnen liggen in den nood, die ditmaal over ons volk en ons werelddeel gekomen is? Is het onmogelijk, dat deze wereld, die na 1918 niet de kracht vond om aan den waanzin van den modernen oorlog een halt toe te roepen, uit deze nieuwe katastrofe te voorschijn treedt in een gestalte, welke haar tegen verdere afbraak en finalen ondergang behoedt?

Zeker is, dat het heimwee der volken hiernaar uitgaat. En niet minder dat, als het bereikt wordt, een gemeenschappelijke doelstelling en een geordende arbeidsverdeling mogelijk zullen worden, welke, naast afwending van toekomstig oorlogsgevaar, een verhooging van de algemeene welvaart en een nieuwe opgaande lijn voor de wereld beloven.

De tranen van dezen tijd zullen dan niet tevergeefs geschreid zijn.

Er is wel geen volk, dat zulk een uitkomst warmer zou toejuichen dan het onze.

„Wij verafschuwen den oorlog. Natuurlijk zullen wij ons verdedigen, als wij worden aangevallen. Maar wij verafschuwen den oorlog.” Aldus luidde het telegram, dat eenige jaren geleden namens onze natie door haar meest bevoegde autoriteit werd uitgezonden.

Een verleden van meer dan honderd jaar was daarmee in overeenstemming.

Gedurende al die jaren heeft ons land den vrede gediend.

(Zie vervolg pag. A2).

De brochure van jhr mr D. J. de Geer

(Vervolg van de eerste bladzijde)

In den stormhoek van Europa gelegen, heeft het tijdens den vorigen oorlog zich de grootste opofferingen getroost om zijn neutraliteit naar alle zijden te handhaven en te midden van het krijgsumoor een veilig plekje te bewaren, waar opgejaagden en hongerenden, zoowel volwassenen als kinderen, een toevlucht konden vinden.

Toen het vredesverdrag van Versailles gesloten was, heeft het bij monde van zijn meest bevoegde beoordeelaars betreurd, dat verzuimd was een wezenlijken vrede tot stand te brengen.

Toen nieuwe oorlogsdreiging kwam, heeft het meer dan ééns zijn goede diensten aangeboden tot afwering van de ramp.

Ons volk hongert naar vrede, zoowel voor zich zelf als voor anderen.

Indien het ditmaal gelukken mocht, een vrede tot stand te brengen, die het merkteeken van duurzaamheid in zich draagt, dan zou zulks beantwoorden aan een diep in de harten levend Nederlandsch ideaal.

Op dit oogenblik moge dit alles veraf schijnen, niet vergeten behoort te worden, dat in het verleden het vaak de donkerste uren geweest zijn, die een nieuw en beter tijdperk voor de samenleving openden.

In de Inleiding op zijn uitgave van Bihlerdijks „Ondergang der Eerste Wereld” wijst Da Costa er op, dat groote historische gebeurtenissen dikwijls nog heel andere gevolgen hebben dan aanvankelijk tot openbaring kwamen. Opmerkelijk is, dat hij, de geharnaste bestrijder van de beginselen der Fransche Revolutie, juist deze laatste beweging daarbij als voorbeeld kiest. „Wie zal ontkennen,” schrijft hij, „dat in de hand der aanbiddelijke Voorzienigheid, welke alle dingen, ook de uitsporigheden van menschen en volken, tot Hare eigene doeleinden doet medewerken, de groote omkeering van zaken aan het eind der achttiende eeuw ook hare zeer weldadige uitkomsten heeft moeten opleveren? Was zij niet als in onze stoffelijke atmosfeer de orkaan, die, met verwoesting en vernieling wijd en zijd, toch ook van allerlei onreine dampen den luchtstroom zuiver vaagt? Was zij niet als de stroom, die, verdigend buiten zijn oevers getreden, toch ook tevens hier en daar aan den grond dien hij overdekte, een ophogend en vruchtbaar makend slib moet achterlaten? Alle dingen, bovendien,

plegen zoo geheel anders in de gevolgen te werken, dan zij door de aanleggers bedoeld, of door de tegenstanders beschouwd zijn.

Aan de beweging van ontwikkeling, die God in den loop der tijden gelegd heeft, kan niemand zich onttrekken. En ook de meest verklaarde en moedigste tegenstander van den Geest der Eeuw (geheel iets anders dan de loop der Eeuw) ondervindt in zich zelve zoowel als in alles wat hem omringt, dat hij een zoon zijns tijds blijft.”

Wie de leiding Gods in de geschiedenis aanvaardt, zal deze woorden zeker beamen en ook niet uitgesloten achten, dat de golfslag van dezen tijd op het ondergelopen land „een vruchtbaar makend slib achterlaat”.

Of moet misschien eerst de „schuldvraag” van dezen oorlog uitgemaakt worden, vóórdat wij aan andere dingen kunnen denken?

Ontkennend zal het antwoord zijn voor ieder, die zich herinnert hoeveel kwaad de schuldvraag — niet overgelaten aan den geschiedschrijver, maar als wapen gehanteerd in de internationale politiek — in het verleden reeds gedaan heeft.

De menschelijke gerechtigheid werkt zwak waar de rechter partij in het geding is.

In Engeland is in 1940 een lezenswaardig boekje verschenen onder het opschrift: „What should Christians pray for?” (Waarvoor kunnen Christenen bidden?)

Aan het slot daarvan geeft de schrijver de volgende fijne teekening van de „drie vlakken”, waarop men zijn verhouding tot den vijand kan zien:

„1. Daar is het vlak van de onwedergeboren menschelijke natuur, welk vlak niet ver staat boven dat van het dier. Van dat gezichtspunt gaat het feitelijk om een strijd op leven en dood, opdat de sterksten overleven. Zij of wij gaan onder. Het is de wet van de Rimboe, en er is niet veel plaats voor zedelijke overwegingen.

„2. Daar is het tweede vlak, het vlak van den mensch als zedelijk agent, het vlak waarop wij rekeningen uitschrijven met moreele vorderingen en tegenvorderingen en waarop het begrip past van de „rechtvaardige zaak”. Het is stellig een veel hooger vlak, een waarop het mogelijk is het begane goed en kwaad af te wegen, en waarop wij de roeping hebben onderscheid te maken tusschen de verschillende graden van schuld en verantwoordelijkheid....

„3. Maar daar is nog een ander vlak. Het is

niet zeer gemakkelijk in woorden uit te drukken.

„Wij komen tot dit vlak alleen wanneer iets in ons gebeurd is. En wat gebeurt, is dat wij ontdekken onzen gemeenschappelijken nood, de algeheele behoefte der menschen aan vergeving. Het gevolg daarvan is, dat onze oogen opengaan en wij alle moreele vorderingen en tegenvorderingen zien in een nieuw licht. Wij zien ze in het licht van een schandpaal waaraan een gebroken lichaam hangt, waarboven staat geschreven: Dit is het wat het God kostte om de wereld lief te hebben....

„Ik weet natuurlijk dat op dit oogenblik dit vlak zóó ver boven ons ligt, dat het onnozel klinkt er over te spreken. Maar tenzij wij kunnen inzien, dat dit is het vlak, hetwelk God de wereld wil doen bereiken na dezen oorlog, zie ik geen hoop voor de toekomst der menscheit. En als wij het bereiken, dan denk ik dat ons gebed zal zijn: Vader, vergeef ons; wij wisten niet wat wij deden.”

Als deze stemming de overheerschende werd in alle oorlogvoerende landen, zou zeker nergens behoefte gevoeld worden, de schuldvraag op te werpen als een slagboom op den weg naar den vrede.

Er blijft reden, te gelooven en te hopen.

In de geschiedenis der menscheit is nauwelijks een groote hervorming of vooruitgang te noemen, of de weg daarheen liep door de diepte.

Gods doen kan zijn als dat van den beeldhouwer, die door harde slagen uit een ruw stuk marmer iets waardevols voortbrengt.

„Hij doorwondt en Zijn handen heelen”, staat in het boek Job. De wonde-zelve, die Hij slaat, kan heling zijn.

Het oordeel, dat thans over de wereld gaat, kan tot haar vrede dienen. In geestelijk opzicht. Maar óók in dien zin, dat het komende generaties tegen strijdorgiën, als waarvan wij nu getuigen zijn, behoedt.

Laat ons in geen geval Zijn geest weerstaan.

Toen op het Kerstfeest van 1940 in een

Engelsche kerk in Portugal het uit het Duitsch

vertaalde „Silent night, sacred night” werd

aangeheven, moest schrijver dezes er aan denken, hoe op dienzelfden dag, niet alleen in zijn

vaderland, maar ook in Duitschland, dit lied

door miljoenen gezongen werd. En met weemoed vervulde weer de gedachte, dat menschen met dezelfde geestelijke behoeften thans

meeloogenloos op elkaar worden losgelaten.

Dien gruwel voor de toekomst te keeren, is een

bezielend ideaal voor allen, die deze wereld

gaarne iets beter zouden achterlaten dan zij

haar gevonden hebben.

DE SCHIM UIT HET VERLEDEN

by De „brochure“ van den
oud-minister-president De Geer

DEZER dagen heeft een „brochure“ van den oud-Minister-President De Geer het licht gezien. Het woord „brochure“ heb ik hier tusschen aanhalingsteekens gezet, omdat het geschrift niet veel meer is dan een tractaatje van 14 bladzijden met 2 bladzijden voorwoord. Een dergelijk drukwerkje werd in de N.S.B. altijd voor 5 ct. met winst verkocht. De prijs dezer bedraagt 30 ct.; Gij hebt dus het recht een geweldig belangrijken inhoud te verwachten om niet bekocht te zijn.

Ik zal U precies zeggen wat er in staat (afgezien dan van de Bijbelteksten, die volgens het oude recept misbruikt worden als gereedschap van den Christelijk-Historischen politicus.)

Er is een voorwoord van twee bladzijden en daarin staat:

1. Ik heb in Mei 1940 het land verlaten als Minister. Indien ik geen Minister ware geweest, had ik het land niet verlaten.
2. Politieke beteekenis had mijn terugkeer niet. Op 3 September 1940 ben ik afgetreden als Minister. Op 5 November 1940 ben ik naar Portugal gevlogen. Op 6 Februari 1941 ben ik in Den Haag aangekomen.
3. Ik ben beschuldigd; dat heeft mij pijnlijk getroffen. Ik hoop, dat eerlang de tijd zal aanbrenken, waarop het „hoor en wederhoor“ in vollen omvang zal kunnen worden toegepast.

Wat wij hierop te antwoorden hebben? Dat is heel eenvoudig. Er is een oud-Hollandsche eere-code, die zegt, dat een kapitein het zinkende schip niet verlaat. In de Meidagen van 1940 was de Heer de Geer Minister-President; hij was kapitein op het schip van Staat. Dit schip werd lek geschoten, zoodat het snel ging zinken. De kapitein beval de matrozen te pompen met inzet van hun leven, (te vechten op den Grebbeberg) liet tegelijkertijd heel voorzichtig en zachtjes aan den achterkant van het schip een sloepje zakken, sloop van de commandobrug af en roeide in de duisternis onkenbaar weg van het schip. Nu is hij teruggekomen bij de passagiers en zegt: als ik passagier was geweest als Gij, zeker zou ik gebleven zijn. Maar ik was kapitein en daarom „verliet“ ik het schip...

Lezer, Uw handen jeuken als de mijne! Maar: handen thuis; hij is over de 70 en hij wenscht hoor en wederhoor. Letterlijk zegt immers de Heer De Geer: „Ik hoop, dat eerlang de tijd zal aanbrenken, waarop het „hoor en wederhoor“ in vollen

omvang zal kunnen worden toegepast".

Welnu, als ik er wat aan doen kan, aan mij zal dit niet liggen. In Frankrijk heeft het staatshoofd maarschalk Pétain de oude machthebbers, die Frankrijk naar den ondergang hebben gevoerd, voor het gerecht van Riom gebracht. Daar wordt de schuld-vraag behandeld, hoe Frankrijk den oorlog verloren heeft. Dit behoort bij ons niet, omdat ieder weet, dat wij den oorlog verloren hebben, omdat de militaire verdediging een paskwil was. Veel interessanter, veel hogere vragen doen zich hier voor. Namelijk deze: wie hebben sinds 1933 samengezworen tegen Duitschland, wie hebben den boycot tegen Duitschland georganiseerd; wie hebben dag en nacht het nationaal-socialisme bezwadderd; wie hebben het volk opgehitst, wie hebben het volk bedrogen, wie hebben het volk uitgeplunderd, wie hebben Nederland gemaakt tot een voorpost van Engeland op het vasteland, wie hebben de eer en den goeden naam van duizenden fatsoenlijke plichtsgetrouwe Nederlanders door den modder gehaald, wie hebben de moorden van de Mei-dagen op hun geweten, wie hebben de nationaal-socialisten in Indië in concentratiekampen gesmeten, hun vrouwen in armoede gedompeld en hun kinderen in weeshuizen gestopt? Enz., enz. Op al deze vragen zult Gij U hebben te verantwoorden, ex-Minister-President. Daar helpen tractaatjes niet tegen, daar helpen geen bijbelteksten tegen. De eerste Nederlandsche Regeering die optreedt, heeft naar mijne meening de plicht om voor de hoogste rechtbank te dagen, de verantwoordelijken voor den ondergang van het oude Nederlandsche imperium. Zij moeten daar inderdaad vinden, wat de Heer De Geer wenscht: hoor en wederhoor.

Dezer dagen staan voor het vrederechtshof terecht de directe moordenaars en misdadigers. Zij beroepen zich op ontvangen bevelen. Het zal interessant zijn om te vernemen op wie de oud-Minister-President zich zal beroepen om duidelijk te maken, dat hij volkomen onschuldig is en trouw zijn plicht heeft gedaan . . .

En nu de brochure zelf, wat behelst zij? Daar staat in:

1. Het is jammer, dat na de rede van den Führer op 19 Juli 1940

Ad. 1. Dat de hand, die de Führer op 19 Juli 1940 voor de laatste maal uitstreckte naar Engeland, om dit land duidelijk te maken, dat voortzetting van den oorlog den ondergang van het Britsche imperium met zich zou brengen, teruggewezen is door de Engelsch-Amerikaansche oorlogsmisdadigers, weet een ieder. Dat was niet de eerste maal dat dit geschiedde. Van 1933 af heeft de Führer al het mogelijke gedaan om den oorlog te voorkomen. Maar de Joodsch-Amerikaansch-Engelsche kapitalistenkliek onder leiding van de vrijmet-selarij, wilde den oorlog om het nationaal-socialisme te vernietigen en de heer De Geer heeft al deze jaren op zijn klein viooltje in dat orkest zoo ijverig mogelijk medegespeeld.

Ad 2. Dat de oorlog geen pretje is, maar een ontzetting, een gruwel, een ramp, niet zoo

die daaraan het zijne heeft bijgedragen.

Ad 4. Dat de Heer De Geer geen lust heeft om straks over de schuldvraag aan den oorlog te spreken, dat begrijp ik volkomen. De slachtoffers van dezen oorlog hebben er echter recht op, dat wordt vastgesteld na „hoor en wederhoor" wie sinds 1933 systematisch naar den oorlog gedreven hebben. Het Nederlandsche volk heeft er recht op te weten, welke rol onze toenmalige regeerders daarbij hebben gespeeld.

Ad 5. Wat het bidden van de Christenen betreft: er zijn tegenwoordig twee soorten Christenen. De officieele, die bidden dat het communisme mag overwinnen en Duitschland vernietigd worde. De niet-officieele, die in dezen oorlog zien een scherpe uiting van de voortdurende worsteling tusschen het Goede en het Kwade en die weten, dat zonder het nationaal-socialisme Europa door het communisme onder den voet geloopt zou zijn, hetgeen het einde zou hebben betekend van de Europeesche cultuur en den Christelijken Godsdienst.

Zij gelooven daarom, dat God Adolf Hitler heeft gezonden om Europa van de neerstorting in dien afgrond te redden. De niet-officieele Christenen worden daarom hier te lande door de officieele Christenen vervolgd en uit de kerken gebannen. De heer De Geer heeft daaraan braaf medegeholpen.

Dit is mijn antwoord op de „brochure" De Geer.

MAAR nu ik toch over deze schim uit het verleden spreek, is het goed hieraan een kleinen staat van dienst van Jhr. de Geer toe te voegen. Hij is verre van volledig, maar voldoende interessant.

Het was in de Tweede Kamer, dat Jhr. de Geer als spreektrampet van het heerschende Jodendom optrad door te verklaren, dat Joden volbloed Nederlanders zijn. Dat volbloed was goed. Het „Wien Neerlands bloed door de aderen vloeit van vreemde smetten vrij” had eigenlijk daarna gezongen moeten worden door David Wijnkoop. Dit is echter achterwege gebleven.

De heer De Geer is Minister-President geworden door de vorming van een Roomsch-Roode Regeering, waartegen zelfs Dr. Colijn had opgezien. Dit was een copie van het Fransche z.g. „Volksfront”, waarvan de bedrivers nu voor het gerecht te Riom staan. Deze Roomsch-roode coalitie was de strijdorganisatie tegen het nationaal-socialisme in het algemeen, de N.S.B. in het bijzonder.

HOOFDARTIKEL VAN MUSSERT

Het was onder Minister-President De Geer, dat Van Kleffens zijn noodlottige politiek kon voeren, waarover onlangs onthullingen de wereld hebben verbaasd.

Het was onder Minister-President De Geer, dat de zaak Venlo ons volk compromitteerde.

Het was onder Minister-President De Geer, dat een aantal van onze kameraden vóór de oorlogsdagen werden gearresteerd. De radio-rede van den heer De Geer daarover was bedoeld om ons Volk duidelijk te maken, dat het hier ging om landverraders.

Het was onder Minister-President De Geer, dat alle nationaal-socialisten dag in dag uit voor verraders werden uitgemaakt en de maatregelen werden genomen, waardoor van 10—14 Mei duizenden fatsoenlijke menschen, mannen en vrouwen, op beestachtige wijze werden behandeld.

Het was onder Minister-President de Geer, dat in Indië hetzelfde gebeurde en de stemming werd gekweekt, die tot de ramp in Indië geleid heeft.

Het was de toenmalige Minister van Financiën de Geer, die in 1923 nog vóór dat de vlootwet in de Kamer in behandeling kwam zijn ontslag nam, omdat hij de verhoogde uitgave niet verantwoord achtte. Daarom heeft hij mede belet, dat de Indische vloot sterker werd. Dit heeft hem in het geheel niet belet om mede te doen aan de ophitsing tegen Japan, om ten slotte duizenden van onze mannen op kleine en verouderde schepen den dood in te jagen.

En zoo zouden wij kunnen doorgaan. Maar het heeft nu nog geen zin.

Een gerechtszaal met hoor en wederhoor is de eenige plaats, die geschikt is voor den oud-Minister-President Jhr. de Geer. Daar zal het verleden worden afgesloten.

Met het nu of met de toekomst heeft de heer de Geer niets uit te staan. Dit is de zaak van jong Nederland. En jong Nederland marcheert, niettegenstaande de Heer de Geer, zoolang hij iets te zeggen had, al het mogelijke heeft gedaan om dit te beletten.

MUSSERT.

Utrecht, 14 April 1942.

DE SYNTHESE IN DEN OORLOG

Hoe men „vergeten burger” wordt

Van de hand van Jhr. Mr. D. J. de Geer, den gewezen minister-president, is onder bovenstaanden titel een brochure verschenen. De man, die eerst in de dagbladen met stelligheid verkondigd had als vergeten burger zijn laatste levensjaren te willen slijten, heeft de pen opgenomen en zich het recht aangematigd toch weer van zich te doen spreken. Blijkbaar bevalt hem de vergetelheid niet al te best en verbeeldt hij zich ook voor dezen tijd onmisbaar te zijn.

Dit geschrift is door den schrijver gebruikt als een verdediging van zijn persoon en schijnt tevens bedoeld als een vermanend woord aan het Nederlandsche volk. In werkelijkheid is het niet anders dan een reclame voor zich zelf. En dit is hem volkomen gelukt, want „Het Vaderland” maakt voor deze brochure een tamtam, die bijkans de geheele frontbladzijde beslaat van het avondblad van 9 April.

Om nu maar terstond met de deur in huis te vallen verklaren wij dit geschrift voor een verregaande onbeschaamdheid en een schandaal. Een verregaande onbeschaamdheid noemen wij het, omdat een prutser als oud-minister De Geer, die zelf met al zijn krachten jaren lang medegewerkt heeft aan den chaotischen en bedroevenden toestand, waarin ons land en volk zijn komen te verkeeren en — laten we het maar ronduit zeggen — aan de rotzooi van de dagen voor den oorlog en van 10—15 Mei 1940; die ook door zijn minister-presidentschap de grootste aansprakelijkheid draagt voor de catastrofe van Mei 1940 en alle gevolgen van dien en dus ook voor het verlies onzer koloniën, thans meent doodgemoedereerd zich te kunnen verontschuldigen en het Nederlandsche volk te moeten vermanen. Deze man is te verwaand om te beseffen, dat hij had moeten zwijgen, omdat hij aan ons volk niets meer te zeggen heeft en alle recht van spreken verloren heeft. Een schandaal noemen wij het, dat men voor dit prutsgeschrift het benodigde papier heeft afgestaan, dat zeker wel voor betere doeleinden ware aan te wenden geweest.

En thans eenige opmerkingen over den inhoud.

De Heer De Geer vermeldt in zijn voorwoord, hoe hij uit Londen hier te lande is teruggekeerd, alsof dat waarlijk nog voor ons van eenig belang kan zijn. Het wederwaren van den gewonen Nederlandschen soldaat in de Waffien-~~ff~~ of in het Nederlandsche Legioen aan het Oostfront interesseert ons meer dan de lotgevallen van een stelletje operetteachtige Nederlandsche „regeerings”-leden te Londen. Al zou de Heer de Geer morgen dood gaan, dan is dat voor onze natie niet het minste verlies, omdat hij nog niet het allergeeringste steentje heeft bijgedragen tot het vestigen van een nieuwe toekomst.

De Heer De Geer zegt, dat hij niemand euvel duidt, dat hij een ander inzicht heeft, maar stelt wel prijs op een eerbiediging van het zijne. Dit kan hij nu wel neerschrij-

ven, maar het is een stellige leugen, want als minister-president heeft hij de meening der nationaal-socialisten en duitschgezinden alles behalve geëerbiedigd!

De beschaafde wereld is op weg naar zelfvernietiging, zoo vangt hij zijn betoog aan. Hoe komt de man er bij? Laat hij zich toch niet noodeloos ongerust maken. De beschaafde wereld van Europa is juist bezig om de duistere machten der onbeschaafdheid en ont-aarding, zooals het jodendom, het kapitalisme, de vrijmetselarij, het bolsjewisme, die de Heer De Geer als staaatsman heeft helpen bevorderen, grondig neer te slaan, opdat de beschaving ongestoord en vredig haar weg kan gaan.

De schrijver gewaagt verder van de door haat en wantrouwen geslagen kloven tusschen de volken. Hij zelf en zijn democratische klik hebben niets onbeproefd gelaten om dien haat tegen het Duit'sche volk en zijn Führer en de nationaal-socialisten aan te wakkeren. Zijn „christelijke” verdraagzaamheid, toen hij nog als „groot staatsman” macht en aanzien bezat, gold joden en alles en iedereen, maar juist niet de Duitschers, de nationaalsocialisten en de fascistien.

Aan het slot weet de schrijver niets beter te doen, dan ter leering van ons volk zijn betoog te staven met een lange en nietszeggende aanhaling van uitgerekend den jood Da Costa. Hieruit blijkt, dat de Heer De Geer nog altijd met zijn geest in den ouden tijd verstrikt is en van den nieuwen tijd niets snapt. Hij zou anders moeten weten, dat er in het nieuwe Europa voor den jood geen plaats meer is, omdat hij de vijand is van alle kultuur en ook de oorzaak van dezen en den Wereldoorlog. Of is het de bedoeling van den Heer De Geer met zijn synthese, om toch vooral de joden daarbij niet te vergeten en ze er maar weer bij te betrekken?

Deze aanhaling uit het werk van den jood Da Costa in dezen tijd en in dit verband noemen wij wederom een grove onbeschaamdheid. Zij eindigt met de volgende woorden: „En ook de meest verklaarde en moedigste tegenstander van den geest der eeuw ondervindt in zich zelf zoowel in alles wat hem omringt, dat hij een zoon zijns tijds blijft.” Dit is nu weer typeerend voor den jood en daarom is het naar onze opvatting juist andersom. Wij zijn geen kinderen van den tijd, maar als echte Germaansche menschen scheppen wij den tijdgeest bewust naar onzen wil. Wij zijn dus geen kinderen des tijds, maar omgekeerd is de tijd een kind van ons.

De door den Heer De Geer ontdekte punten van overeenkomst tusschen Duitschland en Engeland, zijn naar onze opvatting niets dan boerenbedrog. Er is immers een hemelsbreed verschil of de „groepsvorming der volken”, zooals de schrijver dat aanduidt, gebaseerd is op een lotsverbondenheid naar volkschen grondslag en ruimtelijke saamhoorigheid, zooals het nationaal-socialisme zich voorstelt, dan wel of zij zuiver joodsch-kapitalistisch - imperialistisch zal zijn, zooals de Engelsch-Ameri-

onbruikbaar en het moet radikaal worden uitgeroeid. Dus geen synthese op vermolmde en onbruikbare fundamenteën, doch een nationaal-socialistische opbouw van den grond af.

Wil de Heer De Geer nog nuttig zijn voor zijn volk, dan boete hij zijn zware schuld door zijn cumulatie-pensioenen aan den Nederlandschen Volksdienst af te staan en voor het overige het diepste politieke stilzwijgen te bewaren, opdat het nieuwe Nederland, waarin voor hem geen plaats is, hem zoo spoedig mogelijk vergete.

PIETER EMIEL KEUCHENIUS

kaansche plutocratenkliek zich dat denkt, waarbij de volken zich moeten onderwerpen aan den wil en de belangen van het „superieure” Britsche volk en de joden.

Het nieuwe groote Europa, dat na dezen oorlog zal verrijzen, zal staan onder leiding van het Groot-Germaansche Rijk, dat nationaal-socialistisch zal zijn, en waarin voor de joden geen plaats meer is. Ook wij Nederlanders zullen deel uitmaken van dat eenwige Groot-Germaansche Rijk. Voor de vorming van dat Groot-Germaansche Rijk en het nieuwe Europa is al het oude joodsch-kapitalistisch-democratische beslist

DE STEM DER PERS.

OVER DE BROCHURE — DE GEER

De brochure van „een vergeten burger”

In een „Woord vooraf” rechtvaardigt de heer De Geer zijn komst naar Holland. Dit inleidende woord is vreemd aan den inhoud van het geschrift; de brochure zelf heeft niet veel om 't lijf en verheft zich niet boven het peil van een colportagetractaatje. De vraag zal opkomen of deze brochure niet geschreven werd terwille van het „Woord vooraf”.

(„Haagsche Courant”)

Foging tot synthese.

In dit verband doet het ook wat vreemd aan, dat jhr. De Geer het niet noodig heeft geoordeeld in zijn brochure de verklaring af te leggen, die een groot aantal Nederlanders bij zijn terugkeer op vaderlandschen bodem reeds van hem verwachtte, en die thans, nu de oud-minister-president opnieuw en uit vrijen wil in de schijnwerpers van het openbare leven treedt, toch zeker tegemoet gezien mocht worden. Met geen woord rept jhr. De Geer in zijn geschrift, ook niet in het „persoonlijke woord” dat hij vooraf doet gaan, over de zeer weinig naar synthese strevende landspolitiek, die voor en tijdens de Meidagen onder zijn verantwoordelijkheid is gevoerd. Kan men zich nog indenken, dat jhr. De Geer op het oogenblik een voor ons land zoo noodlottige rol als een Van Kleffens gespeeld heeft, nog onbesproken laat, omdat hij het beter acht daar later op terug te komen, een openlijk woord over de in haar gevolgen zoo funeste bejegening, den Nederlandschen nationaal-socialisten voor en tijdens de oorlogsdagen aangedaan, met medeweten en in vele gevallen op last van de overheid, had niet mogen ontbreken.

(„Algemeen Handelsblad”)

Stem uit 't verleden.

Wat er in de brochure staat, geeft ons geen aanleiding tot commentaar, doch veeleer datgene wat er niet in staat. Jorkheer De Geer, die minister-president was, toen de oorlog uitbrak, met zijn kabinet vluchtte naar Engeland en later in ons land terugkeerde om hier als „vergeten burger” te leven, wenscht blijkbaar niet vergeten te worden, doch heeft zelf wel eenige dingen vergeten, die ons onherroepelijk in het geheugen zijn blijven hangen. De Geer is als regeeringshoofd tijdens de oorlogsdagen, mede verantwoordelijk en aansprakelijk voor de toestanden van gruwelijke terreur en willekeur, die toen hebben geheerscht.

Hij is verantwoordelijk, in ieder geval moreel verantwoordelijk, te achten voor den dood van verschillende Nationaal Socialisten; hij is mede verantwoordelijk voor de opsluitingen en interneering van een groot aantal kameraden, onder de slechtst denkbare omstandigheden; hij is verantwoordelijk voor het vele leed en de niet meer te vergeten beledigingen en mishandelingen, aangedaan aan dat volksdeel dat immer gewaarschuwd heeft tegen de heillooze politiek van de opeenvolgende regeeringen, waarvan de zijne de laatste was, hij is tenslotte verantwoordelijk voor den toestand, waarin Nederland op

het oogenblik verkeert, doordat hij met zijn regeering het land heeft verlaten en het volk in den steek heeft gelaten op een critiek oogenblik in onze geschiedenis, waarop aanblijven en zijn plicht doen de eenig juiste houding tegenover volk en vaderland zou zijn geweest.

(„Het Nationale Dagblad”)

Oud-minister De Geer komt tot inzicht.

Hierin ligt de groote betekenis van deze brochure: de erkenning dat het verleden nooit terugkomt en dat de toestand zich ontwikkelt „hoe de oorlog ook moge afloopen”, naar een samenbundeling der volkeren en staten in grooter verband.

Deze verklaring van den Christelijk-Historischen De Geer — in een tijd, dat hij zeer goed verder had kunnen zwijgen — getuigt van een overtuiging, die in Christelijk-Historische kringen beroering zal verwekken.

Mogen daar velen tot gelijk inzicht komen en aldus zich eindelijk afwenden van den eeuwigen terugblik naar het verleden; moge ook in deze kringen velen eindelijk den groei der dingen aanvaarden en bereid zijn naar een nieuwe toekomst te zien. Het kan de taak van ons volk slechts verlichten. Het is de verdienste van mr. De Geer thans in de starre Christelijk-Historische muur althans het begin van een bres te hebben geschoten.

Wie daar 'et naar hem luisteren willen, die zouden wij — om onzerzijds nu ook eens in „de tale Kanaans” te spreken — willen herinneren aan Lucas 17:31, 32, waarin het heet: „en wie op den akker zijn, die keeren desgelijks niet naar hetgeen dat achter is. Gedenkt aan de vrouw van Lot.”

Ook de vrouw van Lot kon het oude niet vergeten... en werd een zoutpilaar. Dezulken zullen thans ook ongetwijfeld De Geer voor „verrader” schelden; dat is dan zijn dank — gelijk het dat voor velen van ons is geweest — en zijn straf voor een politieke rol voor den oorlog, die met dit alles in lijnrechte tegenspraak was.

Hoe groot ook de binnenlandsche betekenis van De Geer's uitlatingen mogen zijn — aan het herstel van den vrede thans, op den door hem genoemden grondslag gelooven wij niet.

Dan zou er nog heel wat moeten veranderen. Het is immers niet voldoende, dat er alleen maar t.a.v. dit punt overeenstemming zal zijn. Want de eenheid die in Europa groeit, zal zijn een socialistische eenheid van socialistische volksgemeenschappen — wat er aan de overzijde zal groeien kan niet anders zijn, dan een reconstructie van nieuwe liberaal-kapitalistische imperia. En daartusschen is geen compromis mogelijk.

(„Het Volk”)

JOH. KOKKELKOREN

Reparateur voor alle soorten rotatie- en stopcilinderpersen

Spec. voor Heidelberger Drukautomaten Demontages, montages en verplaatsingen

RAAMSTEEG 12, HAARLEM